

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

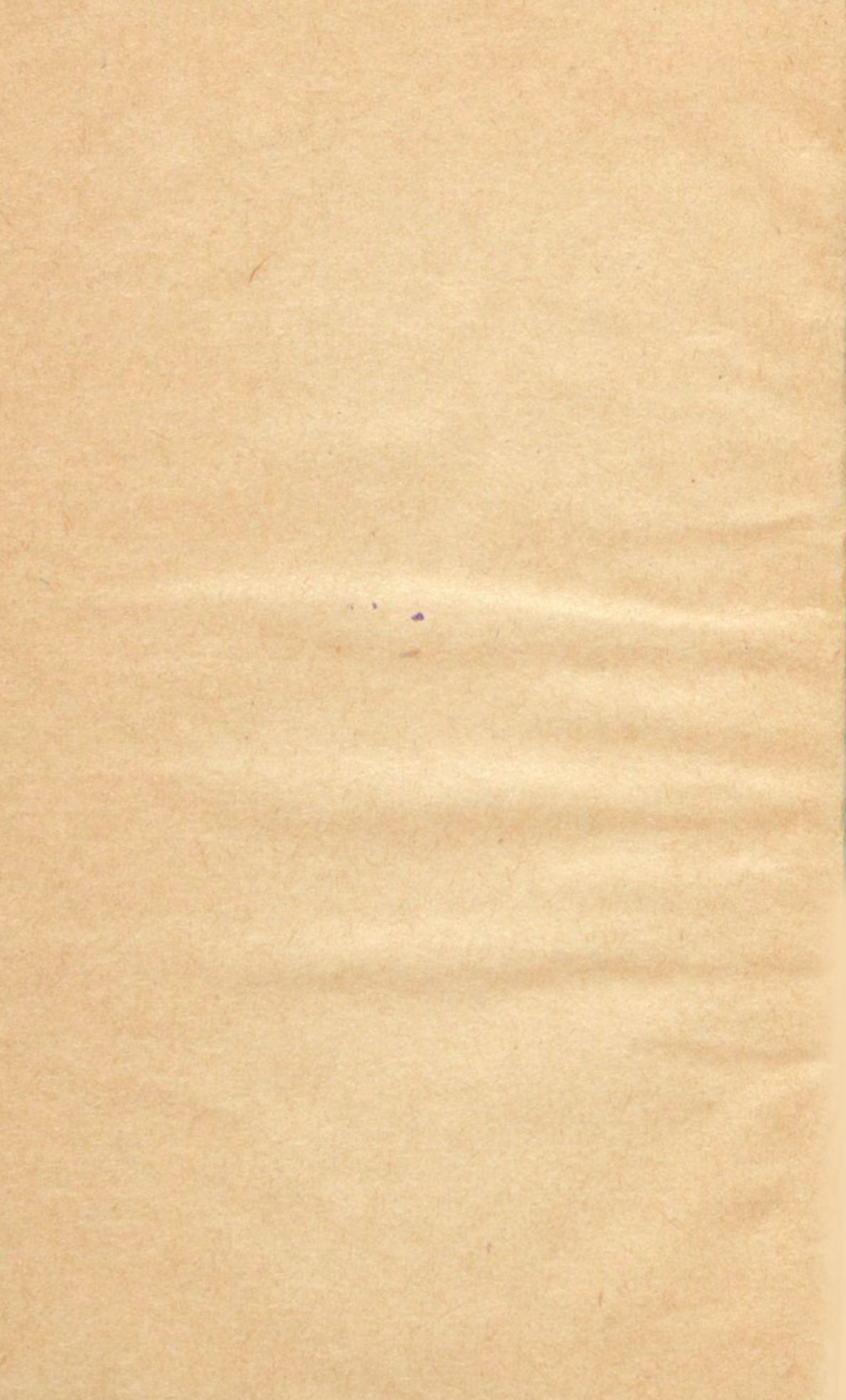

L6n
2230

1862

1999

Իմաստասիրաց
Դպրատան

145

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԵՐԱՅ

Ս. ՆԱՂՈՐԴՈՒԹԵԼՆ

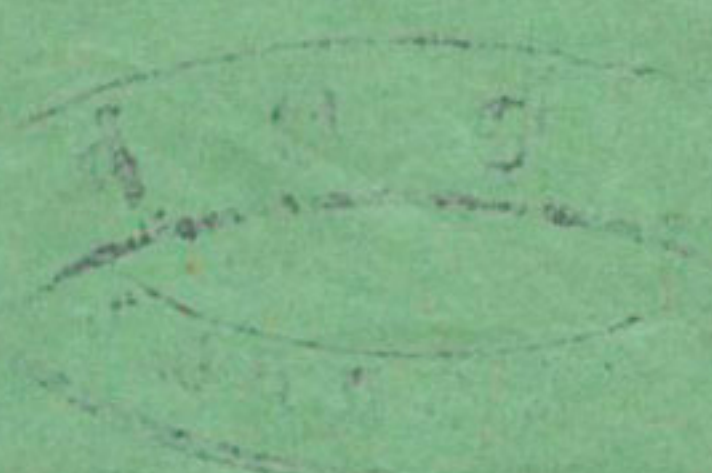
ԵՒ

ՊԵՏԵՐՍԵՒ

Ltn

2230

1851

ACADEMICAL

LIBRARY

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

OF

BERKELEY

Handwritten text in a curved box, possibly a stamp or label, containing the characters "b o h" and "9.1.2.2".

43859 - 14. 2.

ԲԵՑԵՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԵՐԱՅ

128

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԻ

ՇԱՐԵՒԲԵԱԼ

Ի Հ. ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԲԱՔՄԱՃԵԱՆՑ

Ի ԽՆԴՐՈՅ

Պ. ԹԱԴԵՈՍԻ ՄԻՀՐԴԵՏԱՅ Տ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ՄԻՀՐԴԵՏԵԱՆՑ

085

1852. ՕԳՈՍՏՈՍ 12. Ի Կ. ՊՕԼԻՍ

Ի ՍԱՄԱԹԻԱ

Իսկ այժմ Ազնուացարմ Բարեբարի մը ծախուք
ի շոյս քնծայեալ:

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻՑ. ՄԻԻ ՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

28212-629

ՏՐԲՈՅ ԳԱՀԻՆ ԷԶՄԻԱԾՆԻ

Ի ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲՈՅ ԳԱՀԻՆ ԷԶՄԻԱԾՆԻ
Տ. ՄԵՏԹԻՆՈՍԻ ԼՈՒՉՆՈՅ

Ի ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾԻՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
Տ. ԿԻՐԱԿՈՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴԻ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Ս. ԱԹՈՒՈՅՆ ԵՐՈՒՍԱԶԵՄԻ

.....

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼ ՍՈՅ

.....

2230-60

ՀԲ 2234

Ա Պ Ռ

Ներկայ նիւթիս վրայօք մեր գրած ընդարձակ Գառա-
 քննական խորհրդածութիւնը հրատարակելու ձեռք չ'զարկած՝
 առաջիկայ համառ օտ գործը յիշեալ Ազգասէր Բարերարին նը-
 պաստիսքը փութացանք ՚ի լոյս ընծայել, որն որ Աննայ վիճա-
 կին այժմեան Առաջնորդ Իգնատիոս Արքեպիսկոպոսին աշխատու-
 թիւնն է, որ ասկից 10 տարիի շափ յառաջ մեր խնդրանօքը
 գրեց, երբ ժամանակ ինքը Սամաթիոյ Սուրբ Գեորգ Եկե-
 ղեցւոյն քարոյելչ էր:

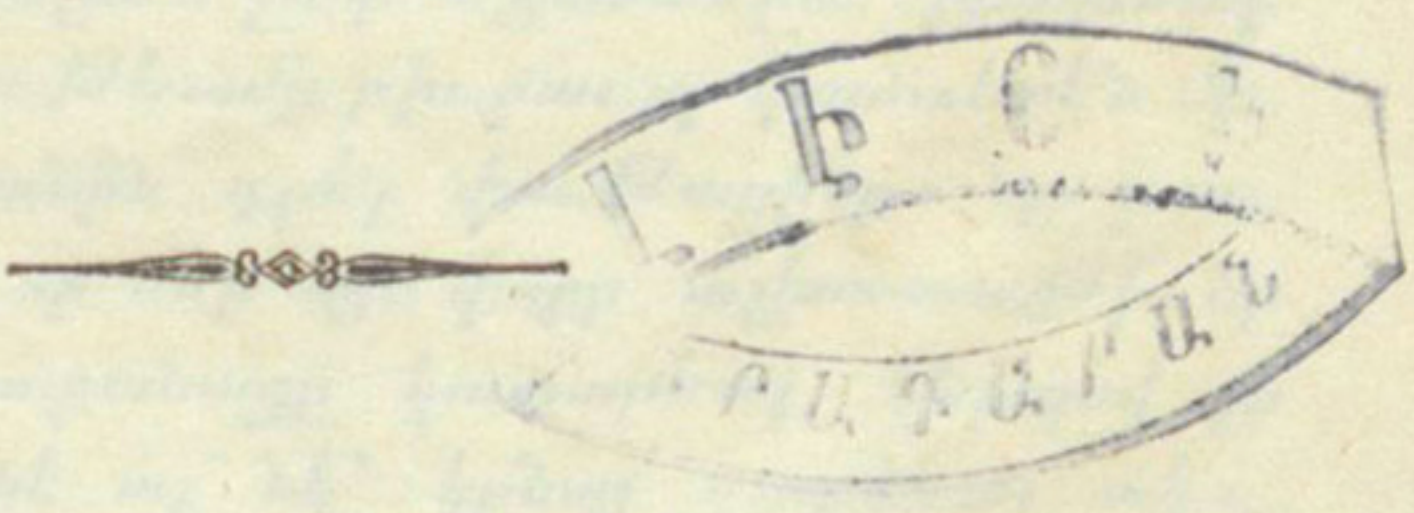
Մենք աեանեզով ժամանակէ մը ՚ի վեր Ազգերնուս մէջ
 օտարնեքէն տարածուած՝ օտար և թիւր վարդապետութիւնը
 ՚ի վերայ կենարար Հազարդութեան կամ սրբազան Պատարա-
 գի, յօղուտ գայթակղեալ մտաց պատշաճ դատեցինք նոյնը՝
 նոյնութեամբ հրատարակել, մանաւանդ թէ՛ երկիւղ ալ կրե-
 ցինք, որ թագուն պահելով զայն՝ չըլլայ թէ քանքարաթա-
 դոյց ծառային նման՝ մեր Փրկչէն անարդու թիւն կրենք,
 վանորոյ և ահա՛ հարկ համարեցինք երևան հանել:

Ուրեմն ընթերցողք էթէ օգտին՝ թէ՛ յիշեալ Սրբա-
 զան Առաջնորդը, թէ՛ նպատակ Բարերարը, և թէ՛ հրատա-
 րակութեանս պատճառը յիշեցնեն ՚ի բարին:

ՅԱՅՅԵ Կ

1862 Մարտ 25 .
 Ի Կ . ՊՕԼԻՍ

Ն ԹԱԴԷՌՍ
 ՄԻՀՐԴԱՏԵԱՆՑ

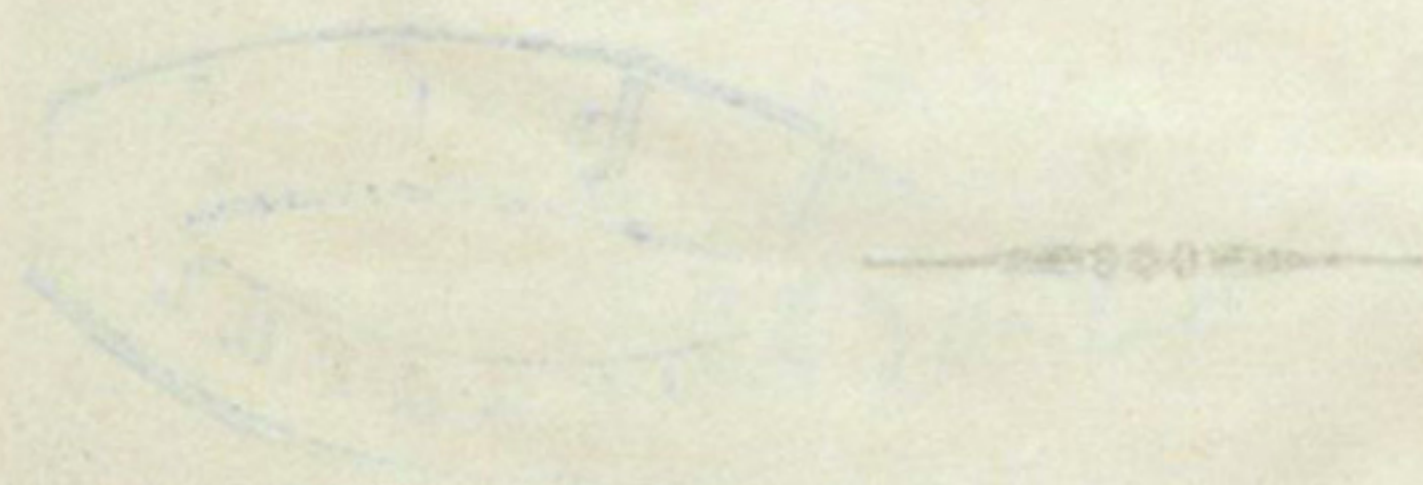

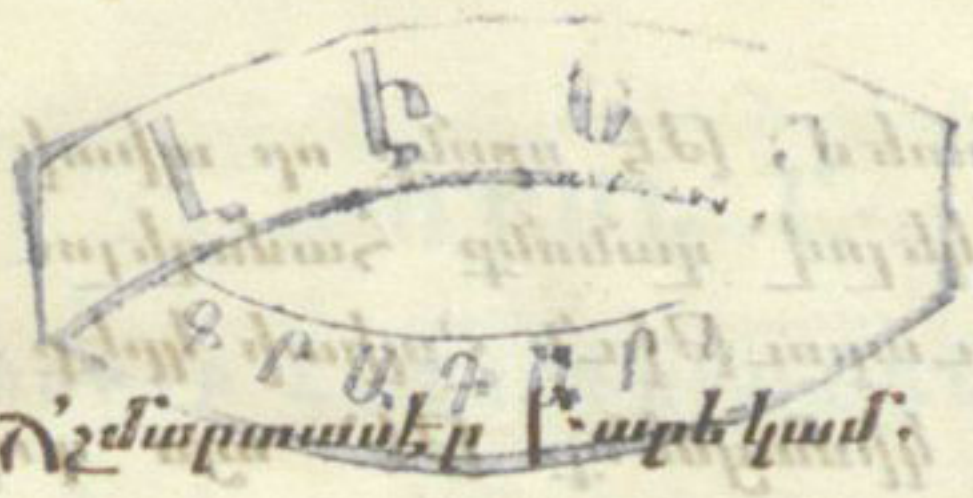

ՅԵՅԵՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԵՐԱՅ

Ս. ՀԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳԻ

Ոչմարտասանք Լաթեկամ:

Չեր մտերմութիւնը անցեալ որ մեր տը
կարու թե՛նէ՛ն խնդրեցիք առ մեզ անաս
թեան եկած ժամանակնից և առաջիկայ նիւ
թիս վերայ քաջալերեցիք, որ գրիչը ձեռ
քերնիս առնու մք ու Վրիտասի Կեղեց
ւոյն գէ՛մ յարձակողներուն ունեցած վար
գապեառ թեան անտեղու թիւնը եթէ կարե
լի է ցուցնեն մք: Կարծելով թէ՛ մեր բաւա
կանու թիւն ունիմք զՉեղ յագեցնելու չափ
տեղեկու թիւններ տալ՝ Հաղորդու թեան ան
հասանելի խորհրդոյն և սրբոյ Պատարագի ա
նարիւն ղե՛նմանը վրայօք: Մեր ալ երկնչելով
որ քանքարաթագոյց ծառային գէ՛մ եղած ի
րաւացի Տիրական սպառնալեացը չիհանդի
ւիմք, վասնորոյ Հոգւոյն շնորհաց իմանալի
լուսաւորու թեան ապաւինելով՝ մեր կարողու
թիւնը ներելուն չափ աշխատելու սիրայօժար
յանձնառու թեամք բիւրաւոր փաստերէն մի
այն մէկ քանին գրել փու թացիմք: Ար խոս
տովանիմք՝ որ մեր այս փոքր աշխատու թիւնը
Չեր փափաքանացը կատարեալ կերպով չի
սլատասխանէ ալ նէ՛ կրնայ դարձեալ տկա
րամտաց հաստատու թեանը պատճառ ըլլալ:

Քանզի գիտեմ, թէ որոնք որ պիտի հան-
դիպին ներհակելով՝ զանոնք համոզելու հա-
մար շատ դժուարութիւն չ'պիտի կրէք . . . :

Եւ սա ալ կիմացնենք թէ՛ այս գործոյս
մէջ ընտանի ոճ մը բռնեցինք՝ Հարցման և
Պատասխանի ձեւով, և յաւէտ կրկնութիւն
գործածեցինք խրթին իմաստից հեշտ հասկոյ-
ուելուն համար, ինչպէս որ պիտի տեսնէք
հետեւեալ յօդուածներուն մէջ :

Տնդունեցէք ուրեմն կրօնասէր Պարոն՝ մեր
փոքր աշխատութեան և սիրոյ հաւատարիք :

1852 . ( ) 4^{րդ} 12 . ԻԳՆԱՏԻՍՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ի Կ. Պ. Օլէս ԳԱԳՄԱ ՃԵԱՆՑ

Ի Ստամբուլ :

ՄԱՍՆ Ե.

ՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

Հ. Հաղորդու թիւնը ի՞նչ է :

Պ. Հաղորդու թիւնը հաւատացելոց Քրիստոսոսի հետ միանալն է :

Հ. Քրիստոսի հետ ի՞նչպէս կրնամք միանալ :

Պ. Կորա պատուական Վարմինը ճաշակելով, զոր ինքն սահմանադրեց սուրբ Արիօն վերնատանը մէջ աւագ հինգ շաբթի երեկոյն՝ իր սուրբ Առաքեալներուն հետ նստած ժամանակը, առնելով Վաղարջը ըսաւ. «Առէք կերէք այս է Վարմին իմ», . նոյնպէս և Վինին առաւ ու զուրցեց, «Արբէք ՚ի սմանէ այս է Արիւն իմ», . և այն հացին և զինւոյն վերայ Աստուածային ամենազօր խօսքը զուրցելովը՝ փոխարկեց զհացը ՚ի Վարմին իւր և զբաժակը Արիւն իւր. զորն որ սրբազան Առաքեալք ընդունելով՝ միացան մի սիրտ և մի հոգի եղան Քրիստոսի հետ, և հրամայեց որ նոյն խորհուրդը կատարեն իրենց մէջ եւս թի հաւատացեալները իրեն հետ միացնելու՝ անանց քառութիւն և թողութիւն մեղաց շորհելով, իրեն մարդկային ազգի համար կր-

լած չարչարանքը և խաչին մահը յիշելով :
 Արտահեռեալ «Օ այս արարէք առ իմոյ յիշա-
 տակի» ըսաւ Քրիստոս Տէրն մեր . վասնորոյ
 Ալկեղեցին ալ ՚ի Տեառնէ և ՚ի սրբազան Ա-
 ռաքելոյ ուսեալ և հրամայեալ կը կատարէ
 ՚ի ձեռն օրինաւոր պաշտօնէից . զի այս խոր-
 հրդեան պաշտօնեայք Քահանայք են , սկը-
 սեալ ՚ի սրբազան Առաքելոյ մինչև ցայսօր՝
 օրինաւոր ձեռնադրութիւն և քահանայական
 իշխանութիւն ունենալնուն համար կը կատա-
 րեն միայն անոնք , զի Քրիստոս միայն Առա-
 քելոյ հրամայեց «Օ այս արարէք» ըսելով :
 2 . Վարդապետները Քրիստոսի Հաղոր-
 դութեան խորհրդոյն ինչո՞ւ միայն յիշատակ
 է կրօնն , և չէ թէ Քրիստոսի Վարմնայ և
 Արեան խորհուրդը , և բացայայտ խօսելով
 Վարմինը և Արիւնը չէ ինչո՞ւ կրօնն :
 3 . Քրիստոսի Ալկեղեցոյն մէջ անհամար
 հերեմակիաներ ածուած են , և չափսի հաս-
 նին մինչև աշխարհիս վերջը . ըստ որում մաս-
 աանան Նաբուծոյ հետ կը պատերազմի՝ անոր
 Ալկեղեցիին հետ մարտելով . ինչպէս որ Յօ-
 բայ ժամանակը ածուած էր , . . . բայց յու-
 աահատելու չէ , քանզի Քրիստոս ըսաւ շան-
 ճառելի խրատակաւորք Ալկեղեցոյն համար .
 «Արունք դժմոյն զՆա մի յաղթահարեացեն»
 . . . : Աւստի Վարդապետներուն ըրածը
 պարզ մոլորութիւն ու կանակորութիւն մըն է :

Օրինակի սպազաւ, եթէ մէկ հայր մը իւր
 սրբւոյն զինքը յետ մահու յիշելու համար
 մէկ մատանի մը շնորհէ, այն յիշատակ բա-
 ռը նոյն մատանիին վերայ զուրցուելով, ար-
 դեօք այն մատանիին մատանի ըլլալէն կը դա-
 դարի, իւր էութիւնը կը փոխէ. ոչ ապաքէն
 վայելողը իբրև մատանի կը վայելէ՝ և իւր հօ-
 ըրը ամենասիրելի յիշատակը՝ և անոր բարե-
 լարութիւնները միշտ կը յիշէ ու մաքէ չե-
 հաներ: Այսպէս ալ Տէրը իւր Վարմինը և
 Արիւնը շնորհած ժամանակը ՚ի փրկութիւն
 աշխարհի, Այս իմ յիշատակս ըրէք, և կամ
 թէ՛ Քանի որ մատուցանէք Այս անարիւն
 զե՛նս մը իմ բարեբարութիւններս ալ յիշե-
 ցէք միաքերնէդ մի՛ հանէք ըսելով՝ անիկայ
 Վարմին և Արիւն ըլլալէն դադրեցաւ, էութե-
 թիւնը փոխեց: Ալ ապր՛ եթէ Յիսուս
 Քրիստոս միայն զինքը յիշելու համար այս
 սրբազան խորհուրդը աւանդած ըլլար՝ աւել-
 լորդ էր բողոքովն հացը և գինին առնուլ
 Վարմինս և Արիւնս է ըսելը. այլ բաւական
 կ'ըլլար պատուիրել Առաքելոց, թէ ելլեն
 Վողգոթայ խաչափայտը կանգնեցուցած աւե-
 դէն մէկ մէկ փոքրիկ քարի կտոր առնեն և ա-
 մանի մը մէջ դնելով վիզերնին կախնեն ամեն
 մէկ քրիստոնէայ ու այնպէս միշտ աչաց առ-
 ջել ունենալով զինքը յիշեն: Քանզի քարը
 հացէն և գինիէն աւելի զՔրիստոսի բարե-

լարու թիւնը և խաչաչարչար մահը յիշելու ա-
 ոխի թ կրնայ ըլլալ՝ միշտ ծոց պահուելով. ինչ
 պէս երբոր Բարսեղ լացիք 'ի ձեռն (Յեսուայ
 Յորդանանէն անցան, Յորդանանու վրայէն
 առանելիս ըստ առին աարին անկեցին՝ Տա-
 պանակ ուխտսին ջուրէն անցած ասեւր (Յոր-
 դանանու գետին ջրոյն ընթացքը արդիւնե-
 լուն սքանչելիքը յիշելու համար : Բայց այս
 օրինակիս կը պատուիրէր Քրիստոս անցեալ
 ժամանակաց մէջ պատահած Տնօրէնութիւն-
 ները օրինակ առնելով :

Այն ժէ Օտակահան Վաար Քրիստոսի խա-
 ջելութեան և չարչարանաց օրինակը չէր . և
 արդարև աւելի մերձաւոր օրինակ էր . սրտի-
 հան Քրիստոս՝ Յովհաննէս Ակրաիչէն
 « Բառն Բնուածայ » կոչուեցաւ : Այն ժէ 'ի նոր
 շարհահան օրէնս զինքը յիշել ապա էր այս
 Քրիստոսի մահը և չարչարանքը, նշանակող
 օրինակը չէր վերցնէր . ուրեմն այս սրբազան
 Խորհուրդին՝ յիշատակ կամ օրինակ ըսելը՝
 Տէրոջը Տնօրէնութեանը հակառակիլ է ուղ-
 զակի . զի Տէրը կրտէ « Այս է Վարսին իմ » ,
 և երեք Աւետարանիչք ալ կը գրեն « Այս է
 Վարսին իմ » . և Պօղոս Առաքեալ Աւետարա-
 նի հետեւելով՝ իր թուղթերուն մէջ զնոյնը
 կը գրէ կը հաստատէ, ամենեւին մէկ տեղ
 մը նշանակ կամ օրինակ գրուած չ'կայ այս խոր-
 հուրդին համար . և Քրիստոսի ժամանակէն

Եկեղեցին առանց երկբայելոյ մինչև ցայսօր
 կը հաւատայ . բայց միայն Վուսեր այս նիւ-
 թոյս վրայ փոքր ինչ և Վալուին բոլորովին օ-
 տար մտօք գայթակղեցուցին իրենց հետեւող
 ները . «Վյս է մարմին իմ » խօսքին մէջի է-
 ազան բայր՝ նշանակէ բայի մտք ունի ըսելով :
 Վրդարեւ ուրեմն չեմ երկբայիր սրբազան
 Վաքելոյն Պետրոսի տուած դաւանութեանը
 մէջի էազան բային համար ընելիք խարդա-
 խուժիւններն . քանզի նոյն դաւանու-
 թեան խօսքին մէջ ալ էազան բայ կայ . «Վու-
 ես Քրիստոս Արդի Վստուծոյ կենդանւոյ » .
 քանի մը օրէն ետքը պիտի ըսեն ինչպէս որ
 շատերուն բերնէն ըսուած է , «Վու նշանակ
 ես Արդւոյ Վստուծոյ կենդանւոյ » : Ալ ալ
 նրմբերելի ամբարշտութեանս . քանզի « է »
 բային վրայ այս խարդախութիւնը բանեցնող
 անխիղճ անձը՝ դաւանութեան « ես » էազան
 բային վրայ ալ կրնայ բանեցնել . և Քրիստո-
 սի համար ճշմարտապէս զուրցուած « Վստ-
 ուած » բառն ալ չարաչար կրնայ մեկնել , և
 « Վստուած էր Վանն » , Վստուած բառը Վով-
 սէսի համար զուրցուեցաւ , ապա Քրիստոս
 Վստուած չէ՛ այլ Վովսէսի պէս արարած է
 ըսելով . ինչպէս որ Վրիոս պիղծն կը հայհա-
 յէր : « Վանն մարմին եղև » խօսքն ալ՝ կրնայ
 Նւտիքէսի պէս՝ « Վանն մարմին դարձաւ՝
 կորուսանելով զաստուածութիւն իւր » ի մար-

գեղաւթեանն ըսել: Նա այս է անոնց չար
 պատը՝ որոնք կը յանդգնին սուրբ Մրոց
 մեկնիչ և դատաւոր հանդիսանալու, և իւր
 բարանչիւք անձ իր տրամաբանու թեանք հա-
 մեմատ սուրբ Մրոց իմաստը ընդունելու, որ
 է հասարակ սկզբունք Վաւորականաց և
 կարսինեանց: Այլ ես չեմ երկբայիք որ ըստ
 օրէ զանազան իմաստակու թիւններով սուրբ
 Մրոց խօսքերովը զսուրբ Մրոց ճշմարտու-
 թիւնք պիտի եղծելու յանդգնին, ինչպէս որ
 արդէն սկսած՝ ու իրենց մէջը բազմատեսակ
 ճիւղերու բաժնուած են: Քանզի այսպիսի
 փաստակար սկզբան և խարխուլ հնամե փայ
 հաստատած շինուած մը կառուցանելը անհը-
 նարին է, Նստուած բանաց խաւարեալ միտ-
 քերը ու առաջիկայ վաանդնին ճանչցունել,
 ըստ որում այժմ երեւցածները՝ հին ազան-
 դաւ որաց դաւանու թեան ամբողջ սկզբունք-
 ները իրենց մէջը կը պարուհակեն, և ամե-
 նուն աղղը աւ ծուծը ունին:

5. Սուրբ Նիկեոյցիսի ինչպէս կը հաւա-
 տայ այս խօրհրդեանը:

6. Կը դաւանի ճշմարիտ Վարմին և Միւն
 Քրիստոսի, թէպէտ և արտաքուստ հաց և
 գինի կերելի դգալի աչօք նկատելով, սյլ հա-
 ւատայ աչօք նայելով՝ Վարմին և Միւն
 Քրիստոսի կը հաւատամք. Քրիստոսի խօս-
 քին վաստահանալով՝ զոր խօստացաւ ի կա-

բառնառմ, « Հայն զոր ես տաց Վարմին իմ
է, զոր ես տաց վասն կենաց աշխարհի » : Այս
խօսքիս մէջ ահա « տաց » բայն ալ ապառնի
է, որ ընթրեաց Հաղորդութեան խորհրդով
իր Վարմինը և Արիւնը տալուն խոստմունքը
կը նշանակէ : Օր օրինակ, Տէրը ամեն Առա-
քեալներուն խոստանալու մտօք՝ Վետրոսին
խոստացաւ ըսելով, « Տայք քեզ փախանս ար-
քայութեան երկնից », ահա խոստմունք մ'ալ
քեզի օրինակ՝ զոր յետ Յարութեան կատա-
րեց « Առէք » ըսելով. « Ալ փչեաց 'ի նոսա
և ասէ, Առէք զՀոգի Սուրբ. եթէ ու մէք
թողուցուք զմեղս թողեալ լիցի նոցա, եթէ
զուրուք ունիցիք կալեալ լիցի » : Արդ՝ ինչ
պէս որ մեղքի թողութիւն տալու իշխանու-
թիւնը խոստացաւ՝ ու ետքը կատարեց ամե-
նաւն մէկէն շնորհելով՝ ու չէ թէ զատաբար
սրբոյն Վետրոսի, այսպէս ալ 'ի Վաբառնա-
ռմ խոստացածը կատարեց 'ի սուրբ Վեր-
նատունն 'ի մեծի հինգշաբաթուոյ ըսելով՝
« Առէք կերէք այս է Վարմին իմ » : Արկա-
քանչիւր « տացն » ալ՝ մէկ մէկ « Առէք » ու-
նի, ասկից աւելի յայտնի ճշմարտութիւն
կրնայ ըլլար, որուն գաղափարին մէջ ամենե-
ւին աղօտ մնացած տեղ չկայ :

Արեմն մինչև որ Վրիստոսի այս աւան-
դած Վարմնոյ և Արեան հաղորդ չըլլամք ա-
ներկմիտ հաւատովք կատարեալ արժանաւո-

բու թեամբ՝ չեմք կրնար յաւիտեանսկան կե-
 նաց արժանանալ. վասն զի ինքն Տէրն է որ
 կը վկայէ, « Եթէ ոչ կերիջիք զՎարձին Արդ-
 ւոյ Վարդոյ և արբջիք զՂրիւն նորա՝ ոչ ու-
 նիք կեանս յանձինս » : Քանզի երբ որ մէկը
 մեղօք Վստուծմէ հեռանայ, « Սեղք ձեր ու-
 բոշէն ՚ի մէջ իմ և ՚ի մէջ ձեր » : յայնժամ
 մեղօք կը մեռնի, « Զորում աւուր ուտիցէք
 մահու մեռանիցիք » : քանզի Վստուած է մեր
 հոգւոյն կեանքը. բաժնուած կէտին՝ հոգին
 կը մեռնի. « Օ ի նովաւ կեամք և շարժիմք և
 եմք » : Վստ ինչ միջոցաւ անկից ետքը Վս-
 տուծոյ հետ պիտի միանամք, ահա՛ ասպաշխա-
 բու թեամբ հոգւոյն մեղաց թոյնը թափելով,
 յետոյ Քրիստոսի Վարձինը ճաշակելով կը մի-
 անամք Քրիստոսի Վստուծոյ հետ, որով մեր
 հոգին կը կենդանանայ և Վստուածային ճոր-
 հօք կը լեցուի : Ի հաստատութեան այսմ ա-
 մենայնի գրուած է՝ Եփ. 2. 57. « Ար ուտե-
 զՎարձին իմ և ըմպէ զՂրիւն իմ, յիս բնաւ
 կեացի և ես ՚ի նմա » : Վասն զի Քրիստոսի
 Վարձինը Վստուածու թե՛նէն անբաժանելի է,
 անոր համար՝ Քրիստոսի Վարձինը ճաշակե-
 լով Վստուածու թեանը հետ կը միանամք, և
 մեր հոգին Վստուծով կեանք կ'ըստանայ, որ
 յառաջ մեղօք հեռանալով Վստուծոյ՝ և
 սատանայի հետ միանալով մեռեր էր :

Հ. Եթէ ՚ի սուրբ Խորհրդեան հաց և

գինեին ՚ի Վարձին և Ղ՛րիւն Քրիստոսի կը
 փոխարկի, ինչո՞ւ համար Սրբազան Պօղոս Ա-
 ուրբեայը կըսէ, «Մ. յառ հեռու որ ուտիցէ
 գհացս, կամ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն ա-
 նարժանու թեամբ, պարտական եղիցի Վարձ-
 նոյ և Ղ՛րեան Տեառն. փարձեացէ մարդ զանձն
 իւր, և ապա ՚ի հացէ անտի կերիցէ և ՚ի
 բաժակէն սրբցէ. զի որ ուտէ և ըմպէ ա-
 նարժանու թեամբ, դատաստանա անձին իւ-
 բուն ուտէ և ըմպէ, զի ոչ խորէ զՎարձին
 և զՂ՛րիւն Տեառն » .

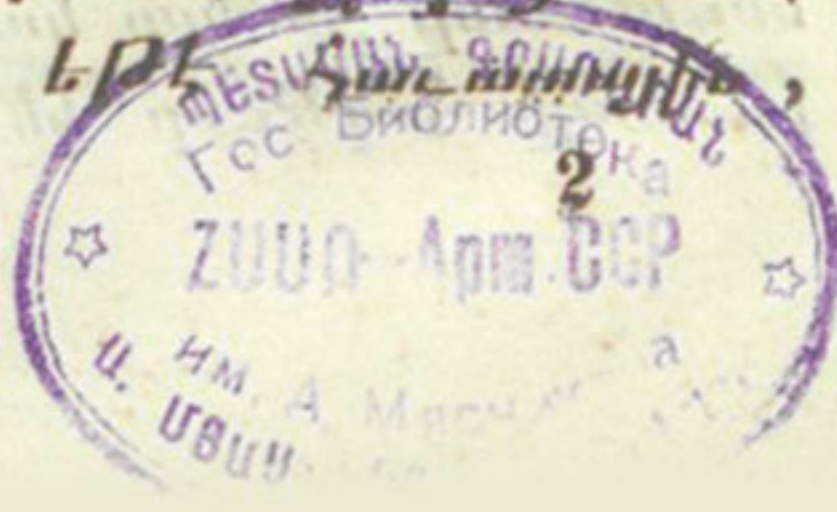
Պ. Իբաւ ունի չկայ Վաւրբելոյն խօսքին վրայ
 երկբայելու, հաց՝ բաժակ՝ բսելուն համար.
 Եթէ այս տեսակ բառերուն վրայ երկբայելու
 բըրամբ՝ պէտք է որ բաժակ բառին վրայ երկ-
 բայինք. բանդի «բաժակ» (խափէի կամ գ-
 մի) բսել է, և դաւաթը կամ խափէիը չի
 խմուիր, այլ գինեին կը խմուի. այս տեսակ
 բառից գործածու թեան՝ խելամսու թեան ձև
 կըսուի՝ ըստ ճարտասանից, որ պարունակողը
 փոխանակ պարունակելոյն կը գործածուի.
 Ինչպէս որ ասոր օրինակները շատ կրնայ գըր-
 նուիլ, և Վաղմասին մէջն ալ կայ. «Այք ու-
 տէին զժողովուրդ իմ որպէս կերակուր հա-
 ցի» . մի՞թէ ժողովուրդը կրնայ ուտուիլ.
 յայտնի է որ անոնց ինչքը կը նշանակէ. որ
 ստացողը փոխանակ ստացեալ իրին է գոր-
 ծածուեր: Մ. յս եղանակը երբեմն մեր Տէրն

ալ կը գործածէր և իրեն համար կըսէր . «Այս
 և Հայր իմ մի եմք » . իրեն Հօր Աստուծոյ
 հետ համագոյակից և հաւասարապատիւ ըլ-
 լալը հասկցնել ու զելով : Աւ երբեմն ալ կու
 տարեալ մարդ կու թիւն ու ներառուն համար ,
 զինքը արտաքուստ լսկ մարդ կարծողներուն
 « Հայր իմ մեծ է քան զիս » կըսէր . զիջու-
 նելով ՚ի կարծիս մարդոյ . թէ և մարդկու
 թիւնը Աստուածու թե՛նէն անբաժանելի էր :
 Այսպէս ալ Տերօջը հայր և բաժակը՝ անոր
 ճշմարիտ Վարժիներ և Արիւնն է . սակայն ար-
 տաքին հացի և գինւոյ սրտասահու նքները ան-
 կորուստ պահելուն համար՝ կըսէր Առաքեալը .
 « Հաց Տեառն և Տաճակ Տեառն » : Բայց
 լսկ հաց չըլլալը հասկցնելու համար , « Կա-
 տաստան անձին իւրում ուտէ և լմսպէ » խօս-
 քըն ալ անմիջապէս կը հետեւցնէր . ինչպէս
 Քրիստոս « որ ուտէ զՀացս զայս » կըսէր .
 բայց ներքսապէս՝ իր Վարժիներ փոխարկուելը
 հասկցնելու համար կը հետեւցնէր , « կեցցէ
 յաւ խտանն » : Օպս ճշմարտութիւնս ճանչ-
 նալով՝ Աերսէս Ենորհալի Վրբազան Հայրա-
 պետեանիս կը հաստատէ ըսելով , « Մեզ բազար-
 ջին հաց անխմոր՝ ե՛տ զՎարժիներն իւր զերկնա-
 ւոր . զկուսածինն՝ անսերմնաւոր զանապահանն
 և զհոգեւոր . ընդ ոչխարին արեանն ու խտին՝
 ետ մեզ զԱրիւնն իւր ուխտ կրկին . և եզե-
 զանն զառնագունին՝ փոխան զվարս Աստուա-
 ծային » :

Է. Սուրբ Աւետարանին մէջ գրուած՝
«Վարժին ինչ ոչ օգնէ, բանն զոր ես խօսեցայ ընդ ձեզ հոգի է և կեանք», այս խօսքին միտքը ի՞նչ է :

Պ. Այլքոր սկսեց մեր Տէրը կենարար Հաղորդութեան խորհրդոյն վրայօր կանխազեկոյց տեղեկութիւն մը տալ և հաւատացելոյ սիրտը առ այն խորհուրդ պատրաստել, և ասել «Այս եմ հացն կենաց», կամ «Այս ուտէ զհացս զայս կեցցէ յաւիտեան», և թէ «Հացըն զոր ես տայ Վարժին իմ է», սկսան կարճաճայեցիք այս խօսքերը նիւթական կերպով իմանալ ու ըսել, «Օ իմօրդ կարէ տալ մեզ զմարմին իւր յուտել», կարծելով թէ իւր մարմնոյն միտքը ակռաներով խածնել և ուտել պիտի տայ. չէին գիտէր, թէ ընդ տեսակաւ հացի և գինւոյ՝ պիտի շնորհէ իւր Վարժին և Արիւնը. բայց երբոր անանց արբտունջը ըսեց՝ որ հաւատովք ըմբռնելի իրը մարդկային տկար մտաց տակ ձգել և ֆիզիզապէս մէկնել կուղէ ինչ. վասնորոյ իւր միտքը առանց բացատրելու ըսաւ անանց, «Այլ թէ ոչ կերիջիք զՎարժին Արդւոյ մարդոյ և արբջիք զԱրիւն նորա, ոչ ունիք կեանս յանձինս :» Քանզի եթէ բացատրելու ալ ըլլար՝ անոր իմաստութեանը և ամենակարող զօրութեան վրայ վրատահ չըլլալով՝ Հպիտի հաւատային պիտեան կարգինականաց պէս. Եթէ

28212-62

որ «Մեհնարիներն ՚ի մարդկանէ հնարաւորք
էն առաջի Մատուծոյ», սխալի սրտի մտօք
կատուէին, վասնորոյ այնպիսի անհաւասար
մարդկանց՝ Տէրը վայելուչ պատասխանն առե-
աւ ըսելով, «Բանն զոր ես խօսեցայ ընդ
ձեզ՝ հոգի է և կեանք»։ Ա՞ կարաւնայեցիք,
այս խօսքերը երբոր լսեցիք՝ հաւասարով և
սուրբ հոգւով ըմբռնելու բաներ են՝ խոր
հաւրդ են. բայց բանի որ դուք զգայուածեան
տակ ձգել կուզէք, Վարմինը ձեզի չ'օգնէր,
մարմնով զգայուածամբ չէք կրնար վերահա-
սու ըլլալ այս խորհուրդին, «Վարմին ինչ ոչ
օգնէ»։

Վակայն ոմանք այս խօսքը օտարացուցին
՚ի ճշմարտութենէ, «Վարմին ինչ ոչ օգնէ»
խօսքը՝ մեկնեցին Քրիստոսի մարմնին վերայ,
իր թէ Քրիստոսի մարմնէն օգուտ մը չըլ-
լար. թէ որ Քրիստոսի մարմնէն օգուտ մը
ու բարութիւն մը չկառաջանար, ինչո՞ւ
Բանը Վարմին եղաւ «կրսէ ( )գոտախնուս :
Արդ՝ այս խօսքը Քրիստոսի ինքնին բացառ-
րէ, նայինք անոր մարմնէն օգուտ մը կըլլայ
արդեօք. «Հայն զոր ես տայ՝ Վարմին իմ
է, զոր ես տայ վասն կենաց աշխարհի» . մի
թէ ասկից աւելի օգուտ մը հարկաւոր է,
երբոր իր Վարմինը բոլոր աշխարհի կենդա-
նութեանը համար կուտայ. ոչ աղօթէն այս
խնամալի հոգեւոր կենդանութիւնն է բոլոր

աշխարհի օգուտը . ուրեմն Քրիստոսի (ան-
 ջրիւթ) Աստուածախառն մարմինէն մեզի օ-
 գուտը և վերաւ թիւն ըլլալէն չիւրկբայիմք , և
 ուղիղ հասկնամք սուրբ Աւետարանին միտքը :
 Այս կերպ խօսակցութիւն մըն ալ երբե-
 մըն Տէրը Անկողեմասին հետ ըրաւ . Ակրտու-
 թեան խորհրդեան վրայ քարոզած ժամանակը
 լսելով , « Աթէ որ ոչ ճնցի 'ի ջրոյ և 'ի հո-
 գւոյ ոչ կարէ մտանել յարքայութիւնն Աս-
 տուծոյ » . և թէ՛ « Աթէ որ ոչ ճնցի վերասին
 ոչ կարէ տեսանել զարքայութիւնն Աստու-
 ծոյ » : Իսրայէլի վարդապետը պատասխան տը-
 ւաւ , « թէ զխորդ մարթի այդմ լինիլ » . և թէ՛
 « զխորդ կարէ մարդ ճնանել որ ճնեալն իցէ .
 մի՞ թէ մարթ ինչ իցէ անդրէն յորովայն մօր
 իւրոյ կրկին մտանել և ճնանիլ » :

Այս խորհուրդին Ֆիլիպակեան մեկնու-
 թեան տակ ճննալը հասկցրնելու համար Քր-
 իստոսի համազական պատասխանը այս էր .
 « Օյն հողմն ուր կամի ճնչէ և զձայն նորա լը-
 սես , այլ ոչ գխտեա սուտի դայ կամ յն եր-
 թայ . սոյնպէս և ամենայն ճնեալն 'ի հո-
 գւոյն » : Ա՛ Անկողխմա , դու ինչպէս պիտի
 խնամա քու ջախաւ որ մտօքդ . Աստուածային
 անհասանելի գործքերը , ոչ ապարէն հողմ լը-
 սածդ զգալի բան մըն է , բայց անոր շարժ-
 մանը անգամ բոս բաւականին տեղեակ ճն-
 կրնար ըլլալ՝ անոր ուսկից գալ կամ ուր եր-

Թալը չիտեանելուդ համար . ապա Հոգւոյն
 սրբոյ գործոյ ինչպէս խելամուտ պիտի ըլ-
 լաս : Այսպէս ալ ՚ի Ապքառնաում Հաղորդու-
 թեան խորհուրդին վրայ խօսած ժամանակը
 կուզէին Տիրոջը խօսքերը մարդկային մտօք
 դատել , և չկանձնուեցան Վրխատոսի ու զիւ
 աներկմիտ հաւատովք . որ ինչպէս , և սրով
 եղանակաւ պիտի տար իւր ճշմարիտ Աարմի-
 նը ուտելու , և իւր կուսական Վրիւնը ըն-
 պելու , որպէս զի համազուէին ու հանդար-
 տէին :

Հ. Արկնաւոր Փրկիչն մեր իւր անհասա-
 նելի և անբովանդակելի Աստուածութեամբը
 ինչպէս այն փոքրիկ նշխարին մէջ կը բովան-
 դակի և մեր ամենուս հետ կը միանայ :

Պ. Այդ հարցմանը պատասխանը կրնայ
 աալ սուրբ Յովհաննէս Աւետարանիչ իր հա-
 մառօտ և անքննելի բանիւք , որ սքանչելի
 Աստուածաբանութեամբ խօսեցաւ յառաջին
 գլուխն Աւետարանին , « Բանն մարմին եղեւ
 և բնակեցաւ ՚ի մեղ » . անբաւելին երկնի և
 երկրի իջաւ ամենասուրբ Աուսին արգանդը
 բովանդակեցաւ և մարմնացաւ , և իւր Յով-
 հաննէս Վերսիչ ծառայէն մկրտվեցաւ խոնար-
 հելով նորա առջեւը : Արդարեւ մարդկային
 և Աստուածային բնութիւնը մէկգմէկէ շատ
 հեռաւոր եղերքներ են . մէկը վերջին ծայր
 հունաւոր և միւսը անհասանելի և անաս-
 ն

ման էութիւնն ըլլալով, ինչպէս միացան երկուքը անշիտթաբար՝ երբոր Աստուածային կարողութիւնը կամք ըրաւ, որ ասկից աւելի ծայրագոյն խոնարհութիւն անհնարին է ըլլալ, բայց կատարեցաւ իրօք և ճշմարտութեամբ: Արդ՝ այս եղածներուն ամէնը մարդուն մտքէն շատ վեր բաներ են, և ճառելու համար մտքի կարողութիւնը չի հասնիր վասնորոյ Աւետարանիչը անգամ առանց խորհուրդին որակիտութիւնը բացատրելու կրտէ, «Վաննե Վարսինե եղեւ»։ Այդա ինչպէս որ բանին Աստուծոյ մարդկային փոքրոգի մարմնոյն հետ միանալը կարելի եղեւ, ուրեմն անկարելի և մտքի դէմ թող չիթուի ընդ տեսակօք հացի և գինւոյ սրարունակիլը Վրիստոսի՝ մարդկային փրկութեան սիրոյն համար, որ խաչը ելլալ անգամ յանձն առու եղաւ և մեռաւ Աստուածընկալ խաչասիայտին վերայ և ոչ միայն այս գործքը, այլ և Վրիստոսի բոլոր սքանչելիքները մարդկային մտաց ներքեւ ձգել անհնարին է: Վայց ՚ի վերայ այսր ամենայնի՝ Վրիստոսի եկեղեցին ամենայն խոնարհութեամբ կը հաւատայ և ճշմարտութեան գերի կրնէ իր միտքը, «Վերեմք զամենայն միաս ՚ի հնադանդութիւն Վրիստոսի» Բ. Կորնթ. Ժ. 5:

Հ. Արարիչը աշխարհիս բոլոր գոյութիւնները ստեղծած ժամանակը «Նշուցի» ըսելով

ստեղծեց . ինչպէս Ղաւթ ալ կրակոցէ ,
 « Կայ եւ եղև հրամայեաց եւ հաստատե-
 ջան » . ինչո՞ւ այս Հաղորդութեան վրկարար
 խորհուրդը սահմանած ժամանակը՝ « Աղիցի
 Վարժին խմ » ըսելով չհրամայեց՝ ու մինակ
 « Եւ եւ Վարժին խմ » ըսաւ :

Պ. Կստուած բոլոր աշխարհս ստեղծած
 ժամանակը Նիքն մարմնաւոր լեզու չունենա-
 լով « Աղիցի » ըսելով իւր ձայնը հնչեցուց
 անբաւ տիեզերիս մէջ . եթէ մինակ անոր
 կամքը բոլոր տիեզերս ստեղծելու բաւական
 էր , ապո՞նց երկուքին մըր ուղղախառական
 է . թէ որ ըսուի « Աղիցի » ըսելով զգալի
 ձայն հանելով իւր հրամանը կատարեցաւ .
 այն ժամանակը սլառասխան կը արուի , թէ՛
 ուրեմն Կստուած մարդակերպ է եւ խօսելու
 գործարան ունի . եւ կարօտացաւ լեզուին իւր
 Կստուածային կամքը ոչնչին յայանելու , ու
 բով նա ալ մեզ նման բնական զգայարանաց
 կարօտ ստեղծուած մը կը համարուի . եւ ա-
 սանկով հաւատացեալները մարդակերպեանց
 մտրութիւնը նորագած կ'ըլլային , ապա թէ
 որ ըսուի Կստուծոյ կամքը կատարեալ գործ
 է . այսինքն կամքը բրածը առանց մէկ բանի
 կարօտութեան եւ մէկէ մը կախում չունենա-
 լու կը կատարուի . կը սլառասխանեմ , ուրեմն
 Տէրը կամքը ընելէն ետքը կատարուելը գոր-
 ծը « Աղիցի » հրամայական , եւ « է » ներկայ

բայէն կախումն չունի . ըստ որում մեր նա-
 խածնողը ստեղծած ժամանակը « Աղևի » բայ
 չի գործածեց , այլ բոլորովին տարբեր կերպով
 ստեղծեց . նախ և յառաջ խորհուրդ բրա-
 իւր ծոցածին Արդւոյն և իւր Ամենասուրբ
 Հոգւոյն հետ ըսելով « Արասցուք մարդ ըստ
 սրտկերի մերում և ըստ նմանութեան » . և
 խորհուրդէն ետքը « Ստեղծ Տէր Աստուած
 զմարդն հող յերկրէ , և փշեաց յերեսս նորա
 շունչ կենդանի , և եղև մարդն հողի կենդա-
 նի » : Յայտնի եղաւ , որ Աստուած « Աղևի »
 չըսելով ալ կրնայ ստեղծագործութիւն ընել .
 ուրեմն Աստուած կարող չէ իւր կամքը կա-
 տարելու համար՝ միշտ « Աղևի » հրամայա-
 կան բայ գործածելու . անոր համար ընթրեաց
 ստեղծ , կամք բրաւ միանալ հաւատացելոց
 հետ և մի սիրտ մի հագի ըլլալ իւր Վարմինը
 և Արիւնը բաշխելով , « Այս է Վարմին իմ »
 ըսաւ բազարը ձեռքը առնելով՝ ու իր մարմ-
 նոյն փոխարկեց Աստուածային անհուն զօրու-
 թիւնը ապաւորելով անոր մէջը , և այն սքան-
 ճելի խորհրդովը Առաքեալները իւր հետ միա-
 ցոյց անոնց մեղքերը ջնջելով . և կարաւնա-
 ումի մէջը բրաւ հրամանն ալ իրօք ցուցուց
 որ ըսած էր , « Աթէ ոչ կերիջիք զՎարմին
 Արդւոյ մարդոց և արբջիք զԱրիւն նորա՝ ոչ
 ունիք կեանս յանձինս » : Աւ ինչպէս որ թա-
 դաւորացնին որդին կարաւնատու մին մէջ կեւ

դանացուց՝ «Այլ թ որդին քո կենդանի է՞ ոչ
 սեւով, խօսքին մէջ էական ներկայ բայ գոր-
 ծածեւով, այսպէս ալ Հաղորդութեան խոր-
 հրդայն հաստատութեանը ժամանակ՝ «Այս
 է Կարմին իմ՞ ըսելովք, խմանալի կենդա-
 նութիւն մը սպաւորեց, որ ՚ի վեր է քան
 զմիտս և զխորհուրդս. և վասն կենաց աշ-
 խարհի շնորհեց. որուն հաւատով մերձեցա-
 զը ՚ի հարկէ խմանալիապէս կը կենդանանայ՝
 և Քրիստոսի հետ կը միանայ, իբրև որթ և
 ուռ. որով նա մեզ գլուխ կ'ըլլայ, և մեք
 նորա անդամ, ինչպէս որ Պօղոս Կորնթացւոց
 սորվեցուց. «Աչ գիտէք զի մարմինք ձեր
 անդամք են Քրիստոսի . . . և որ մերձեցայ
 ՚ի Տէր մի հոգի է՞ ոչ. 2. 15: Արպէս մարմին
 մի է և անդամս բազումս ունի, և ամենայն
 բազում անդամք մարմնոցն մի մարմին է.
 նոցնպէս և Քրիստոս ոչ. 12: «Այլ դուք մար-
 մին Քրիստոսի էք և անդամք անդամոց նորա ոչ.
 Կրնի. ԺԲ. 27:

Այսու խորհրդովս Հաղորդութեան հա-
 տատացեալք Քրիստոսի կը հարսնանան և
 Քրիստոս փեայ կ'ըլլայ անոնց. ինչպէս որ
 սուրբ Վրաց մէջ փեայ անունը ստացեր է.
 նախ (Յովհաննէս Վերտչի կոչմամբք. «Ար ու-
 նի զհարսն նա է փեայ. իսկ բարեկամ փե-
 ային որ կայ և ըսէ նմա ուրախութեամբ ու-
 բախ լինի վասն ձայնի փեային. Արդ ուրա

խուժիւնս որ իմս է լցեալ է ։ Քանզի Տե-
 րը աշխարհ եկեր է՝ կուսադաշտութեամբ և
 մեղօք իրմէն բաժնուած և սատանայի միա-
 ցած մարդկային բնութիւնը իրեն հետ սրբ-
 սակելու . ինչպէս որ Պօղոսի խօսքերէն կը
 յայտնուի . « Խօսեցայ զձեզ առն միում իբ-
 րեւ զկոյս մի սուրբ յանդիման առնել
 Քրիստոսի » ։ Քանզի մեղօք թշնամութեամբ
 և աշխարհասիրութեամբ Նստուծմէ բաժ-
 նուած էր այս ժողովուրդը՝ զոր հարսնածու
 Տեառն Պօղոս՝ Քրիստոսի կը մատուցանէ .
 բառ այնմ , « Աեղբ ձեր որոշեն ՚ի մէջ իմ և
 ՚ի մէջ ձեր » . « Ընացողք ոչ դիտէք զի սեր
 աշխարհիս այսորիկ թշնամութիւն է առ Նսա-
 ուած » ։ « Օ ի եթէ մինչ թշնամիքն էաք հաշ-
 տեցաք ընդ Նստուծոյ մահուամբ Արդւոյ նա-
 րա , որչափ ևս առաւել ՚ի հաշտելս մերում
 ապրեացուք կենօքն նորա » . Զորք . Ե : Յե-
 բաւի միայն Քրիստոս կարողացաւ Նստուծոյ
 և մարդկան մէջի եղած թշնամութիւնը վեր-
 ցրնելու հաշտեցնելու և եկեղեցին իրեն
 հարսնացնելու ՚ի ձեռն խորհրդոյ Հաղորդու-
 թեան և խաչաչարչար մահուան . և Յովհան-
 նէս Վերտիչ ալ այս բարութեանը նախագու-
 շակ ըլլալով կուրախանայ , « Մտք՝ ուրախու-
 թիւնս որ իմս է լցեալ է » ըսելով : Քրիստոս
 զինքը փեայ կանուանէ Յովհաննու Յայտ-
 նութեան մէջը , « Ես արմատ և սեռ ՚ի Վաւ-

Թայ և աստղ պայծառ ասու օտին և հողի
 և փեայ որ դալայն եմ : Այլ յառաջ քան
 դասել լու թիւնը՝ անգամ մ'ալ լուսա ասոր
 նման խօսք մը փարխեցինեքուն՝ որ իրեն ա-
 շակերանեքուն պահեցողու թիւն ջնեքուն հա-
 մար կը բամբասէին . « Մի՞թէ կարող էք ման-
 կանցն առ ազատաի մինչ փեայն ընդ նասա ի-
 ցէ հրաման ալ պահել . եկեացն աւուրք
 յորժամ բարձցի 'ի նոցանէ փեայն' ('ի ձեռն
 Համբարձման) ասրա պահեցեն յաւուրն
 յայնասիկ » : Վրիտասս փեայու թեան իրա-
 ւունքը այս սքանչելի Խորհուրդս հաստատե-
 լով ստացաւ , որով հաւատացեալները իրեն
 հետ հարանու թեան իրաւամբ հաւատովք
 կապուեցան . վասնորոյ աշխարհ գալու նպա-
 տակին հասաւ իրեն փախարանայր համեմատ
 և իրեն Վնթքեայ ժամանակը խօսեցաւ յա-
 ւերժական յիշատակաց արժանի խօսքերն
 մէկն ալ . « Յանկանալով ցանկացոյ զայս պա-
 սեր ուտել մինչև ջարջարեալ իցեմ » : Վհա
 փախարքը յայանեց , ահա իրեն ամենասուրբ
 ցանկու թիւնը հրատարակեց . ահա իւր մի մի-
 այն նպատակը ճանոց : Վրիտասսի փախարքը
 կատարելայէս լեցուեցաւ նայն Խորհուրդը
 հաստատելով՝ Վաքեոյ հետ միացած ժա-
 մանակը , ինչպէս Հովհաննէս Վեռապանիչ
 Պատերի օրուան համար սկսած ՃԳ . գլուխին
 սկիզբը կը զուրցէ . « Յառաջագոյն քան զուոն

Օտարի գիտաց Յիսուս՝ զի հասեալ է ժամ
 նորա՝ զի փոխեացի յաշխարհէ աստի առ Հայր,
 սիրեաց զի ընն՝ իսպառ սիրեաց զնսա, և ՚ի
 լինել ընթրեացն, և այլն: Տպել կուզէ սր՝
 Վրիառոսի առաւել անհասանելի սէրը այն
 խորհրդովն երկեցաւ՝ որով հաւատացեալնե-
 բուն հոգւոյն հետ միացաւ, որ « իսպառ սիրե-
 եաց » ըսելէն կխմացուի, ո՛վ անչափութեան
 անհասանելի սիրոյն, որով հաւատացեալները
 Վստուածային ազգակցութեան մէջ հաստա-
 աւեց, որով զմեզ իւր Վրիառոսի կոչելու իրա-
 ունքն ունեցաւ և Հօր Վստուածոյ որդեգրու-
 թեան բարձրացոյց, ըստ այնմ, « Վրթայք ա-
 սացէք Վրիառոսի խմոց, զի երթիցէն ՚ի Վալիլեա
 և անդ տեացէն զիս » և թէ՛ « Ալանեմեա առ
 Հայրն իմ և առ Հայր ձեր և Վստուածն իմ և
 Վստուած ձեր »:

Այլ թէ այս սքանչելի Վստուածային խոր-
 հորդը չէր հաստատած և իւր կենդանարար
 Վարմինը և Վրիւնը չէր հաղորդած, այս ի-
 բրաւունքը ո՛չ ինքն (Վրիառոս) մեր վրայ կու-
 նենար, և ո՛չ մենք ալ Վրիառ վերայ կունենա-
 յինք, թէ և ամենակարող Վստուած կրնար
 հաղարաւոր միջոցներ գտնալ և բացարձակ
 իշխանութիւնը ՚ի գործ դնելով սատանայի
 գերութենէն առանց մարդեղութեան վրը
 կել զմարդը, բայց ըստ որում Վնքն ճայրա-
 գոյն արդարութիւն է, չուզեց՝ առանց ի

մաստու թեան ծայրագոյն անհասանելի իմաստ
տու թիւնը վարուիլ փրկագործ Տնօրէնու
թեանը մէջ. այսպէս ալ չուզեց ուրիշ կերպ
պով միանալ իւր եկեղեցւոյն հետ, բայց եւ
թէ Հաղորդութեան խորհրդով:

Գ. Ինչո՞ւ համար Հաղորդութեան խոր
հրդոյն մէջ անտեսանելի կրմնայ ու սքանչել
եօք չի յայտնուիր Աստուածային սքանչելի դօ
րութիւնը որ փոխարկու թեամբ կը տարաւոր
ուի:

Պ. Առաջին՝ որովհետեւ այս խորհուրդը
հաւատոյ աւարկայ է. թէ որ միշտ Աստուա
ծային զօրութիւն մը ակն յանդիման տես
նուէր այս խորհրդեանը մէջ հաւատքով ըն
դունած չէինք ըլլար, այլ ակն յանդիման
հայեցողական տեսութիւն մը կը համարուէր,
որով հաւատոյ փոխարէն ՚ի հանդերձեալն
առնելու վաստկելու վարձքերնուս կը զրկուէ
ինք. քանզի յայնժամ աշխարհիս մէջ չի տես
սած ու հաւատացած ճշմարտութիւններ
նուս համար անհուն երջանկութիւն մը ժա
ռանգելու եմք, «Արանի՛ որոց ոչ իցէ տես
եալ և հաւատացեն» : Արկրորդ՝ նորա մէջի
եղած Աստուածային զօրութիւնը անհուն է,
զոր անկարող էին տեսնուլ Աստուծոյ. ան
հունը հունաւորէն չի պարունակուիր: Ար
դարեւ յառաջագոյն հինգ հացիւ և երկու
ձկով հինգ հաղար հողի կերակրած ժամանա

կը սքանչելիք մ'ալ ցըցուց բազմութիւնը
 կշտացնելէն զատ, որ է երկոտասան զամբիւղ
 հացին եւելնալը, որով Առաքելոց քարոզու-
 թեամբը և սքանչելեօքը հաւատացելոց շատ
 նալը նշանակեց: Այլ յարութենէն ետքը
 Առաքելոց հետ Տիբերեայ ծովուն եզերքը
 հոց, ձուկ, և խորիսխ մեղու ճաշակեց. այն
 տեղ ալ ճշմարտապէս Վարիամայ կուսէն ա-
 ռած մարմնովը յարութիւն առնելուն հաս-
 տատութիւն մը տալու համար էր. բայց այս
 հիանալի կերակրոյն մէջ ամենեւին երեւելի
 սքանչելիք մը չի ցուցունելուն՝ նոյն խորհրդ-
 դեանը մէջ անհուն զօրութիւն բովանդակելն
 էր. որովհետեւ անհուն զօրութիւնը հունա-
 ւոր զգայութեան տակ չկնար, այն պատճա-
 ռաւ չի ցըցուց Վրիստոս: Թէ և ծովը Աս-
 տուծոյ անհունութեանը քով մէկ կաթիլ մի-
 ջուր է. բայց մարդիկ նորա բովանդակու-
 թեանը անգամ վերահասու չեն կրնար ըլլալ,
 և միով հայեցիւք ամէն պարագաներով ե-
 ղերքներովը անհնարին է որ տեսնեն. ապա
 ուր կրմնայ Աստուծոյ անհուն զօրութիւնը
 միով հայեցիւք տեսնել՝ թէ որ նորա մէջ
 պարունակուած անհուն զօրութիւնը զգա-
 յութեան տակ ձգել հնարաւոր ըլլար, ան-
 հրնարին չէր ըլլար մահկանացու կենացս մէջ
 զԱստուած՝ որպէս է յինքեան հայեցողա-
 պէս տեսնիլը, « զԱստուած ոչ որ ետես եր-

բէք, բայց Միածին Արդին որ 'ի ծոց Հօր նա
պատմեաց մեզ" . և "Աչ որ տեսանէ զերեսս
խմ և ասրի" :

Հ. Աթէ այս խորհուրդին մէջ անհուն
Մտուածային զօրութեամբը ներկայ գրտ-
նուած ըլլար չի պիտի ըսեր, "Օյսս արարէք
առ խնոյ յիշատակի" . որովհետեւ 'ի նչպէս
կրնայ ըսել, ինձի յիշեցէք ինքը հոն ներկայ
եղած ժամանակը :

Պ. Հաւատովք ըսբանելի է այս ներկա-
յութիւնը, բանդի աներեւոյթապէս է այս
ներկայութիւնը, որովհետեւ Քրիստոսի Վար-
միք և Վրիւնք՝ հացի և գինւոյ սրտաս-
մունքներովք կը տեսնուի՝ Վութեամբ յեր-
կինս իսկութեամբ 'ի ստորինս՝ աննուազ մարդ-
կութեամբ և անթերի Մտուածութեամբ .
որն որ զգացու թեան տակ ձգելը անհնար է .
վանորայ յիշել հարկաւոր է, թէ այս ճա-
շակածնիս՝ Քրիստոսի Վարմինն է . որ մեր
փրկութեան համար իւր անձը զոհեց մահ-
ուամբ, մեր կատարեալ հաւատով ճաշակե-
լով զայս՝ և նորա փրկագործութեան արեան
ցը ասլաւ ինեքով, թէ և Վաւիթ մարգարէն
գիտէր և կը հաւատար, որ միշտ և հանա-
պազ ներկայ էր Մտուած ամենայն ուրեք,
բայց 'ի վերայ այսր ամենայնի կրտէ, "Յիշե-
ցի զՄտուած և ուրախ եղէ" :

Հ. Հաւատովք սրտասկան է մք արդեօք,

որ հայցին և գինեոյն տեսակին ներքե Քրիստոսի ճշմարիտ Վարմինը և Վրիւնը ծածկեալ է, բանի որ մեր զգայու թիւնը զայն միայն հայ և գինի կը ճանչնայ :

Պ. Ա. յն, հաւատարու պարտական էմք . ինչու որ մարդուն մինակ մարմինը կը աեսնեմք, ու հոգի ունենալուն կը հաւատամք . միայր ինչ տեսակ բան ըլլալը չեմք տեսներ՝ և բանականութեանը կը հաւատամք . զ՝ստուած չեմք տեսներ՝ բայց նորա գոյութեանը կը հաւատամք . Աստուծոյ շնորհքը շողայն սրբոգևը չեմք տեսներ՝ և շնորհաց հաւատ կընծայեմք . Արբորդութեան խորհուրդը միայրենուս մէջ չիտեղմիր՝ բայց եթէ քրիստոսնեայ էմք՝ չեմք երկբայիր : Աւարեալք զՔրիստոս սակ մարդ տեսան, ինչպէս որ ուրիշ մարդ իկները աշխարհիս մէջ կը շրջին՝ այնպիսի մէկ անձ մի էր տեսածնին, բայր մարդկային զգայարանօք . բայց դաւանութիւն տուին . “ Իսկ դուք զո՞ւսէք զինէն թէ իցեմ ” ըսած ժամանակը, Ատրոս աննուն բերնէն սգառասխանեց, “ Իու ես Քրիստոս Արդի Աստուծոյ Աննդանեոյ ” : Աորա Արդի Աստուծոյ ըլլալը ուր տեղ տեսան : Ահրտեալը իւր մկրտութեան զՔրիստոս կըզգենու վերբուտին ճննդեամք, “ Արք միանգամ ՚ի Քրիստոս մկրտեցայք զՔրիստոս զգեցեալ էք ” . Բայց անոր վրայ եղած հոգևոր փոխախու թիւնը

կրնանք տեսնել արդեօք, ըսես պիտի որ հոգևորը մարմինով չի քննուիր, այսպէս ալ իմացիր Հաղորդութեան Վարմնոց և Արեան խորհրդոյն վրայ ալ:

Հ. Քրիստոսի Վարմինը և Արիւնը միշտ կը ճաշակեմք, և անդադար կը հաղորդուին միլիոնաւոր հաւատացեալներ, ինչպէս չի հասնիր, քանզի Քրիստոսի գալստեանէն մինչև ցայժմ կը վայելէն և աշխարհիս մինչև վերջը կը հաղորդուին:

Պ. Քրիստոս անհուն և անչափ է, «Մեծ է Տէր և օրհնեալ է յոյժ և մեծութեան Աստուծոյ չափ», անասմանը սպառիչ չունենար, ասոր օրինակը միշտ աչքերնուս առջին է, որ է արեգակը, նայէ մէկ անգամ աչքը վերցուր, աշխարհիս սկիզբէն մինչև ցայժմ իր լուսաւորութիւնը կը բղխէ, և ջերմութեամբը բոլոր աշխարհիս տունկերը կը կենդանացնէ, սակայն նուազից չունի, նայէ Ասկիանոսը և բոլոր գետերը ամենեւին նուազած չեն, թէպէտ մշտնջենաւորապէս արեգակը դէպ ՚ի երկինքը կը քաշէ անոնց ջուրերը ու ամալ կը շինէ, ետքը ամալը ծանրանալով անձրև կ'ըլլայ բոլոր այգեստանները և անդաստանները կը ջրէ, և կենդանիներուն ծարաւը կը կշտացնէ, բայց ամենեւին երբէք ծովին սպառիլը տեսնուած չէ, ասոնք Աստուծոյ անհունութեանը առջև մէկ նշույլ մը

և մէկ կաթիլ մը ըլլալով սպառիչ չունին՝ Աստուծոյ ամենակարող ձեռաց գործը ըլլալուն համար : Արդ՝ այս խորհուրդս ալ հաստատողը նոյն Ամենակարող երկնի և երկրի ստեղծողն է . նա որ եթէ կամք ընէ՝ անսպառելի մնալու և այս խորհուրդը իր անհունութեանը հետ անբաժանելի կերպով կապէ , վախճան և ըստ սպառումն կրնայ արդեօք ունենալ . և ասոր կասկածելու և տարակուսելու արդեօք պատճառ մը կրնանք ունենալ , ամենևին ոչ :

Հ. Արդեօք ինչպէս Քրիստոս մեր ամենուն և հետ ալ կը միանայ ճաշակելովն զայն՝ և ՚ի Հօրէ Աստուծոյ անբաժանելի կը մնայ :

Պ. Ինչպէս մեր փրկութեանը համար աչխորհ եկած ժամանակը՝ իր Հօրմէն անբաժանելի էր և ընդ մարդկան շրջեցաւ , « Ես ՚ի Հայր և Հայր յիս է . » և ինչպէս կերգէ եկեղեցին « Այ՛ մեկնելով ՚ի Հօրէ ՚ի Սուրբ այրին բաղմեցաւ . » այսպէս ալ Հաղորդութեան ժամանակը : Յօհաննէս Աւետարանիչ հաւատացեալները համոզելու համար խիստ լաւ օրինակ ցըցուց , « Իանն մարմինն եղև » . ահա՛ Քրիստոսի ՚ան ըսելուն պատճառը . որովհետև երբ որ մարդուս խօսքը միտքէն կը ծնանի և լեզուին միջոցաւը հաղարաւոր մարդկանց մտքին կը հաղորդուի , բայց նոյն բանը ծնողին միտքէն չի դատարկանար , անբաժանելի կը մնայ . ինչպէս ճառագայթը ամեն

անդ կը ծագէ կը լուսաւորէ, քայց արեգակնէն
անբաժանելի է. այսպէս ալ Քրիստոս մեզի հետ
և մեր Նորա հետ կը միանաւք. քայց ՚ի վերայ սյ-
սրը ամենայնի ՚ի Հօրէն իւրակ անբաժանելի է :

Մ.Լ.Ս.Ն. Բ.

ՍՐԲՈՅ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՎԵՐԱՅ

Հ. Յիսուս Քրիստոս Հաղորդութեան
խորհուրդը հաստատած ժամանակը՝ նոյն
Մարմնայն համար որ ՚ի հացէն փոխարկեց և
նոյն Նրեանը համար որ ՚ի գինւոյն փոխար-
կեց՝ ըսաւ «Օյս արարէք առ իմոյ յիշատա-
կի », երբ կը յիշուի այս խորհուրդը կաաա-
րուած ժամանակը :

Պ. Քահանայ Նստուծոյ՝ պաշտօնեայ նոյն
խորհրդոյն՝ երբ որ կը մատուցանէ սուրբ Պա-
տարագը, Քրիստոսի խօսքերը «Նրէք կե-
րէք, » և Նրբէք ՚ի սմանէ ամենեքին » ըսե-
լէն ետքը, կսկսի երկնաւոր Փրկչին կենսածիր
Տնօրէնութիւնները մի առ մի յիշատակել,
հռչակել, և տսել. «Նւ զսոյն միշտ իւր յի-
շատակ առնել պատու իրան աւանդեաց մեզ
բարերար Արդիդ քո Միտմին, և իջեալ ՚ի ըս-

առիին վայրս մահու մարմնամբ՝ զոր 'ի մերսէս
 ընկալաւ յազգակցու թէնէ, և զնկզս դժոխս
 ցըն աղարտեալ հզօրեղապէս՝ զՔեզ միայն
 ծանօցց մեզ ճշմարիտ Վասուած՝ զՎասուածդ
 կենդանեաց և մեռելոց : »

« Եւ արդ՝ մեք Տէր՝ ըստ այսմ հրամա-
 նատրու թեան յառաջ բերեալ զայս խոր-
 հուրդ փրկական Վարմնոյ և Վրեան Սիած-
 նի քս . յիշեմք զգորս որ վասն մեր զփրկա-
 գործ Չարչարանան, զկենսատու խաչելու
 թիւնն, զերեքօրեայ Թաղումն, զերանելի
 Հարու թիւնն, զՎասուածապէս Համբարձու-
 մըն, զնստիցն ընդ աջմէ քս Հայր, զահաւ որ
 և զփառաւորեալ զվիսանդամ գալուսան
 խոստովանիմք և օրհնեմք : (Ի խորհրդատեպոյին) :
 Վսկից կը մակարտրուի, որ Վասուածա-
 հատուտ Վռաքելական ուղղափառ սուրբ
 Նկեղեցին ըստ ամենայնի կը հեանելի սուրբ
 Վրետարանին խօսքերուն, և Վռաքելական
 խրատներուն, և սրբայն Պօղոսի ըսածը չի
 մտնար որ ուսոց, « Քանիցս անդամ թէ
 ուտիցէք զՀայս զայս և զՎաժակս ընկիցէք՝
 զմահն Տեսուն պատմեցէք միեջեւ եկեօցե
 Նա » : Վայց ահա՛ սուրբ Պատարագի ժամա-
 նակը՝ չէ՛ թէ Նկեղեցին միայն Քրիստոսի
 խաչաւարչոյ մահը՝ այլ Նորա բոլոր Տօրե-
 նու թիւնները կը յիշատակէ, ինչպէս դժոխք
 իջնալը, երեքօրեայ յարու թիւնը, երկինք

համբառնալը , ընդ աջմէ Հօր նաաիլը , և
 Նորա փառաւոր միւսանգամ գալուստը : Այս
 բոլոր Տնօրէնու թեանց յիշատակու թիւնը ը
 նելով Առաքելոյն խօսքին հակառակը ըրած
 չըլլար , այլ անոր փափաքը կը կատարէ . վասն
 որոյ սուրբ Ալկեղեցին Տնօրէնու թիւնները
 բանիւ հաշակելէն դատ , յասուկ յատուկ
 արարողու թիւններով անոնց ամէնը իրօք
 կը ներկայացնէ՝ հաւատացելոյ աչաց սաջե
 ւը աւելի ազդու գործելու . բանցի Պատու
 բազմամտոյց քահանային ամէն մէկ շարժ
 մունքները Աստուծոյ սեղանին սաջել . մէկ
 մէկ նշանակու թիւն ունին իրենց մէջը . Քր
 իստոսի փրկաա իմ Տնօրէնու թիւնները յի
 շատակելու , և այս եղանակաւ պիտի շարու
 նակէ Ալկեղեցին մինչեւ Քրիստոսի երկրորդ
 գալուստը . բանցի սուրբն Պօղոս ըսաւ Աւե
 տարանայ համաձայն , «Օ մահ Տեառն պատ
 մեցէք մինչեւ եկեսցէ Նա » : Աւ ահա Տէրն
 մեր ալ այս խորհուրդը հաստատելէն ետքը
 անմիջապէս իւր երկրորդ գալուստը յիշեց .
 «Կայց ասեմ ձեզ ոչ եւս արբից յայսմ հե
 տէ ՚ի բերոյ որթոյ մինչեւ ցօրն ցայն՝ յոր
 ժամ արբից զդա ընդ ձեզ նոր արքայու թեան
 Հօր իմոյ » : Այս մտօք Շնորհալին ալ
 Այսօր անձառին մէջ ՚ի դիմաց Քրիստոսի
 խօսելով կը հաստատէ . «Օ որ յիշատակ իմ
 առնիցէք մինչեւ եկից ես միւսանգամ » :

Վառքեղաց խօսքէն շատ ճիշտ կը հետեւցնէ ,
 մեր սուրբ Վառքեղաց անդուգական Մեծ
 Քահանայապետը՝ Յաճախապատում գրքին
 մէջ . ԳԼ . ԺԳ . եր'' . 165 . Թէ՛ « Հաղորդին
 Սարմնոց և Նրեան փրկչին գրաւական է
 յուսոյ փառաւոր յարութեանն : Վասն զի
 եթէ հրամայեմք՝ յուտելն և յրմայելն պատ-
 մել զմահ Տեառն , և զփառաւոր գալուստն
 Նորա . ընդ նմին և յիշեմք և զմեր յարու-
 թիւնն . և զի որպէս Նրիւնաւոր մահ Նորա
 շահեցաւ մեզ զյարութիւնն , նայեպէս Նա-
 բիւն մահ Պատարագին ներգործէ՛ ՚ի մեզ ըզ-
 նայն յարութիւնն » :

Այլ ահա այս խորհուրդին մատուցմանը՝
 յիշատակութիւն ալ՝ հաշակումն ալ կըսուի .
 բայց զի՛նչ հաշակել . Քրիստոսի ՚ի Վողգո-
 Թայ մատուցած Պատարագը , որ խաչին սե-
 ղանին վերայ բեւեռաւելով կատարեաց : Այլ
 Պատարագ ալ կըսուի , որովհետեւ խաչին
 Պատարագին իրական ներկայութիւնն է , և
 անկից զատ բան մը չէ . անկից էտիան տար-
 բերութիւն մը չունի . վասնորոյ այսօր եթէ
 կուզեմք Վատուծոյ հետ Քրիստոսով հաշ-
 աւելի , պէտք է սուրբ Պատարագին առջեւ
 կայնիլ իբրեւ թէ ՚ի սուրբ Վողգոթայ եղած
 ըզայնիք Վարիամ Վագթաղե՛նացիին պէս .
 ինտոր որ նա խաչին ախրով փարեցաւ , և ան-
 կից զատուել չուզէց . արժան է այն հաւատ-

քով և աներկբայ յուսով և անկեղծ ակրով
մեզ ալ կայնիլ, և խաչեալ Պատարագեալ
Փրկչէն խնդրել, որ հաշտեցնէ զմեզ իւր Պա-
տարագին արեամբը Հօր Աստուծոյ հետ և
մեր բաղմատեսակ մեղացը թողութիւն չը-
նորհէ :

Հ. Այս սորվեցուցածներէդ կը հետեւի
որ Պատարագի սուրբ խորհրդեանը մէջ եր-
կու բան կը պարունակուի. մէկը՝ Քրիստոսի
Տնօրէնութիւններուն յիշատակութիւնն է,
որ Պատարագ ալ կըսուի, և միւսը՝ Քրիստոս-
սի Տնօրէնութիւնները ներկայացնող յիշեցը-
նող խորհրդեան հացին և գինւոյ ճշմարիտ
Մարմին և Արիւն Քրիստոսի ըլլալը :

Պ. Տարակուսութեան արժանի բան չէ
այս. շատ էակներու մէջ կը տեսնուի, որ
բոտ երեւութին մէկ են, բայց այն մէկին
մէջ բազում այլ և այլ գաղափար ունեցող
մարմիններ կան. զոր օրինակ, մարդուն ան-
ճը մէկ է. բայց մարմին և հոգի կը պարու-
նակէ իւր մէջը, որ կ'սուի՝ մարդն բաղկաց-
եալ է 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ. և եթէ զըն-
նելու որ ըլլամք՝ մէկ մարդուն վերայ շատ ե-
րայ գաղափարներ կը գանես. ինչպէս կեն-
դանութեան, բանականութեան, մարմնեղի-
նութեան, թանձրութեան, տարածութեան
ծանրութեան, սպիտակութեան, սեւութեան,
թեւութեան, գեղեցիկութեան, տգեղութեան, ի-

մաստու թեան, օգիտու թեան, կրթու թեան
 և բարբարոսու թեան, այս ամէն գաղափար-
 ներք մարդկու թեան վրայ կրնան տեսնուիլ.
 ասպ ինչո՞ւ ճշմարտու թեան գէժ կերեւի,
 ՚ի Պատարագի՝ Վարին և Վրիւն ալ պարու-
 նակելը. շատ ճշմարտութիւններ կան՝ որոնք
 ժամանակաւ մտքի գէժ կերեւային, բայց
 ժամանակը և գիտութիւնը զանոնք ճշմար-
 տու թեան հետ միացուցին:

Հ. Արարչան Վրաքեալը կրտէ, «Աւր
 թողութիւն է՝ ոչ եւս պիտոյ է վասն մեղաց
 Պատարագ». ասպ ինչո՞ւ համար հարկաւոր
 է վերստին Պատարագ մատուցանել վասն
 մեղաց թողութեան. Քրիստոս միանգամ ՚ի
 Կողզոթաց Պատարագելովը՝ ընդհանուր աչ-
 խարհի վրկութիւն գործեց, «Քանզի միով
 Պատարագաւ կատարեաց զսրբեալսն ՚ի մըշ-
 արնջե՛նաւորս». ԵՔԷ. Ժ. 14: Ար բոլոր Ա՛-
 դամաց և այսր եղողներսւն և յայսմհետէ
 մինչ ՚ի կատարած աշխարհի հաւատացեալ
 ներուն քաւութեանը համար բաւական է,
 ուրեմն պէտք է ուրիշ Պատարագներ:

Պ. Վ. յն, պէտք է միշտ և հանապաղ ըն-
 Քրիստոս հռչակել Պատարագել ՚ի խորհրդ-
 եան, որովհետեւ Վերն ըսաւ «Օ այս արա-
 րէք առ իմոյ յիշատակի». զի այս Պատարա-
 գը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ՚ի Կողզոթաց
 Պատարագին ներկայութիւնը. և մի և նայն

Պատարագ և մերձեցումն յայն՝ և ոչ այլ պատարագներ, վասնորոյ այժմեան մատուցեալ Պատարագէն քաւութիւն և թողութիւն կը բաշխուի. Վողգոթայի Պատարագին մերձեցումն ընդունն համար, այն Պատարագին հետ միտ թիւն ունենալուն համար, և աւելի պարզ խօսելով Վրիստոսի արիւնասեղ Պատարագին պատճառաւ աշխարհի շնորհուած քաւութեան հաղորդ ըլլալ, այսու սուրբ անարիւն Պատարագաւ:

Ի այց Վողոսի խօսքը ոմանք ծուռ խմանալով՝ ու թիւք մեկնելով հասկցան, թէ՛ ալ պէտք չէ քաւութեան համար Հայր և Վինեաւ պատարագել: Հին օրինաց մէջ Մովսէսի ժամանակ Վետական քահանայութիւնը զոհ կը մատուցանէր, գառն, ոչխար, նոխազ, և զուարակ, ժողովրդեան գործած անպիտու թեանը և մեղացը համար, անոնք ալ կատարելապէս չէին կրնար մաքրել սրբել ժողովրդեան մեղքերը, ինչպէս գրուած է. ԼԷՐ. Ժ. 11. «Վմենայն քահանայապետ կայ հանապազորդ ՚ի պաշտաման, և զնոյն պատարագս մատուցանէ բազում անպամ, որ ոչ երբէք կարող են բառնալ զմեղս»: Նոյն հին օրինաց զոհերը զոր քահանայապետը կը մատուցանէր՝ մարդկային բնութեան վրայ ծանրացած Վդամային գտտակնիքը վերցրնելու բաւական չէր, վասնորոյ Վրիստոս

աշխարհ եկած ժամանակը՝ այն հին օրինաց
 անդօր պատարագները վերցուց իւր մարմնայն
 Պատարագաւը . քանզի ճշմարտութիւնը Նիքն
 եկած ժամանակը՝ աւելորդ էր ստուերին մը-
 նալը . այլ պէտք էր վերցուիլ , « Օլա աջինն
 մերժէ՝ զի զերկրորդն հաստատեցէ » , ՆԷԸ .
 Ժ . 9 : Օրինակ ալ կը բերէ Նաւիթի Մաղ-
 մսէն , « Նիգ զոհս և ընդ պատարագս և ընդ
 ողջակէզս և ընդ վասն մեղացն ոչ հաճեցար
 և ոչ կամեցար որք ընդ օրինացն մատչիին .
 « անդ 8 , համար : Հին օրինաց անդօր պա-
 տարագներուն բառնալի ըլլալուն համար խօ-
 սելէն ետքը կը հետեւցնէ » . « Իսկ ուր թու-
 զութիւն է , ոչ եւս պիտոյ է վասն մեղաց
 պատարագ » . համար 18 : Յայտնի է որ պէտք
 չէ ըսածը հիներուն համար է : Իսկ պիտի
 հարցնե՞ս՝ որ հին պատարագները ալ պէտք չէ
 ըսաւնէ Պօղոս , նոր պատարագի սահմանադ-
 րութիւնը ըրաւ . (կրտմք) Քրիստոսի ըրած
 սահմանադրութիւնը աւանդեց : Արտհետեւ
 Քրիստոս Տէրն մեր ըսաւ « Առէք կերպք
 այս է Վարմին իմ . . . Արբէք ՚ի դմանէ այդ
 է Արիւն իմ նորոյ ուխտի , որ ՚ի վերայ բազ-
 մաց հեղու ՚ի թողութիւն մեղաց » . ահա
 այն միջոցին իւր Վարմինը և Արիւնը ՚ի քու
 ութիւն մեղաց Արկտոսասանից տուաւ , ու
 ետքը խաչեցաւ քառաթեւին վրայ իւր ալ-
 իւնը թափեց բոլոր մարդ կանց քաւութեանը

համար . ասկից կը հեանելի՝ որ խաչին պատարագին հետ մի և նոյն էութիւն ունէր ընթրիքին ըրած Պատարագն ալ , թէ և տարբեր և զատ կերտելին արտաքուստ , այլ իրօք և էութեամբ մի և նոյն են , և ՚ի ներքուստ հոգեւորապէս միութիւն ունենալիուն համար՝ ընթրեաց խորհուրդին ալ Պատարագ կըսուի :

Հ . Հացիւ և Վինեաւ պատարագելը չի տեսնուած բան չէ՞ արդեօք , բանդի ընդհանրապէս սուրբ անասնոց զոհուիլը տեսնուած է ՚ի հինս :

Պ . Այ՛ չիտեսնուած բան չէ . անասուններէ զատ ուրիշ պատարագներ ալ տեսնուած է . երբոր ասկաւին աշխարհի մէջ ՚ի սկզբուն մէկ բանի հոգի կային , որք էին Վրդամ Աւուսի Կայեն և Վրէլ , և անոնց հարմեւրը . այն երկու եղբարց մէջ տարբեր պատարագներ տեսնուեցան , որոնցմէ Կայենը ցորենի որայն կը պատարագէր , և Վրէլը խաչանց ընտիրները :

Մեւթիսեդեկ բահանայն ալ Հացիւ և Վինեաւ կը պատարագէր . ինչպէս որ գրուած է յայտնի Վասուածաշունչի Օննոցոց դրոյն մէջ . ԺԴ . 18 . « Աւ Մեւթիսեդեկ արքայ Շաղեմայեհան Հաց և Վինի » : Հաց և Վինի հանելուն պատճառն ալ կը հեանեցնէ ըսելով , « Բանդի բահանայէր Վասուծոյ բարձր

րելոյ ։ Արուհեան քահանայու թեանէ ու թե-
 նէն է պատարագ մատուցանելը , առանց զոհի
 քահանայ չլլար . Եւլքիսեղեկալ նայնպէս ըրաւ .
 առաջ Հացիւ և Վինեաւ պատարագեց ու
 օրհնեց զԱբրահամ սուրբ նահապետը . ըսե-
 լով « Օրհնեալ է Աբրահամ յԱսուծոյ
 բարձրելոյ ։ Բեղի կը հարցնեմ հիմայ , ի՞նչ
 պատճառաւ Քրիստոս քահանայ կոչեցաւ
 ըստ կարգին Եւլքիսեղեկի , և ոչ ըստ կար-
 գին Ահարոնի . ոչ ասպէն Նքն հաստատեց
 Վետական քահանայու թիւնը , որ անասուն
 ներ զոհելով քահանայական պաշտօննին կը
 կատարէին . սուրբ Պողոսի խօսքերէն յայտնի
 է՝ որ Մալսիական զոհերը պիտի դադարէին ,
 և անոր տեղ Քրիստոսի քահանայու թիւնը
 պիտի փոխանորդէր և ի ձեռն փոխանորդաց
 պիտի շարունակէր , որ հաստատեց Հացիւ և
 Վինեաւ Պատարագել ըստ օրինակի Եւլքի-
 սեղեկեան Պատարագին . վասնորոյ կոչեցաւ
 ի սուրբ Բաւիթ մարգարէէն , « Արդուաւ
 Տէր և ոչ ևս զղձացի , թէ դու ևս քահա-
 նայ յաւիտեան ըստ կարգին Եւլքիսեղեկի
 և Տէր ընդ աջմէ քու մէկ » : Պողոս ալ ան-
 ուանեց զՅիսուս Քրիստոս « քահանայապետ
 յաւիտեանից ըստ կարգին Եւլքիսեղեկի » :
 Աղեմէս Աղէքսանդրացին ալ՝ որ երրորդ դա-
 րուն հեղինակներէն մէկն է , Ասուածաւ
 շունչին և սուրբ Աւետարանին խօսքերը այս

պէս կը բացատրէ, Քրիստոսի եկեղեցւոյն հաւատոցը անաշտապէս հետեւելով, «Թաղաւոր Սաղիմայ Քահանայ Աստուծոյ բարձրելոյ՝ զՎինի և զՀայ սուրբ եւ ի կերակուր յօրինակ Հաղորդութեան» :

Սուրբն Պօղոս բաղդատու թիւն մ'ալ կը նէ. Քրիստոսի մեծի հինգ շաբաթի օրը հաստատած Հաղորդութեան Խորհրդոյն Պատարագ ըլլալը հաստատելու համար, թէպէտ և այս մեր գործածած Պատարագ բառը չէ գործածեր Մեթրեաց սուրբ սեղանը կուսի զՍի սեղանին հետ բաղդատած ժամանակը. սակայն զօրութեամբ կիմացնէ՝ կրնի. Ժ. 18. «Տեսէք զՎարացէն ըստ մարմնոյ, ոչ ապաքէն որ ուտեն ի զոհնոցն հաղորդ են սեղանուոցն. իսկ արդ զն՛նչ ասեմ, եթէ զոհեալն իցէ ինչ, և կամ թէ կուռքն իսկ իցնն ինչ. այլ զոր զոհենն հեթանոսք՝ դիւայ և ոչ Աստուծոյ զոհեն. ոչ կամիմ զձեզ հաղորդս դիւայ լինել. քանզի ոչ կարէք զբաժակ Տեառն ըմպել և զբաժակն դիւայ. և ոչ կարէք ի սեղանոյ Տեառն վայելել և ի սեղանուոյ դիւայ» :

Արչափ յարմարագոյն Պատարագին սեռէն բերուած օրինակ մը, եթէ այս Հաղորդութեան Խորհուրդը զոհ ալ չըլլար և Քրիստոսի խաչելու թեանը իրական ներկայութիւնը չինքեան չիքովանդակէր, և այս սուրբ սեղանը

զանինն վերայ Պատարագեալ Քրիստոսի
 Կարմնոյ և Արեան Հաղորդութեան Քրիստոսի
 հետ հաղորդ ջրլար չ՝միանար . Առաքելոյն
 բերած օրինակը բոլորովին անյարմար կ'ըլլար .
 « Բանզի ոչ կարէք ՚ի սեղանոյ Տեառն վայելել
 և ՚ի սեղանոյ դիւաց » , կ'ըսէ : Ասկից կը
 հետեւի որ ինչպէս որ դիւաց սեղանը՝ զոհ
 հի պիղծ սեղանն է , այսպէս ալ Քրիստոսի
 Կարմնոյ և Արեան սեղանն ալ Քրիստոսի
 Պատարագին կամ զոհին սուրբ սեղանն է .
 և էութեամբ զօրութեամբ Կողգոթայի սեղանն է .
 և ոչ թէ որիչ այլ իմն պատարագ է՝
 էութեամբ և բնութեամբ՝ տարբեր ՚ի
 մարդկանէ հնարեալ , այլ ՚ի Քրիստոսէ հաս-
 տատեալ :

Հ. Արեւի է արդեօք պարզ բացատրու-
 թիւն մ'ալ տրուիլ բաւական յայտնող վե-
 ռի բացատրութիւններուն նման , որ աւելի
 պարզուի , թէ Քրիստոսի Հաղորդութեան
 սահմանադրութիւնը Կողգոթայի Խաչի պա-
 տարագին հետ էութեամբ զօրութեամբ մի
 Պատարագ է :

Պ. Այն կայ աւելի պարզ բացատրու-
 թիւն մ'ալ , սուրբ Աւետարանչաց բացայայտ
 խօսքերը մէկզմէկու հետ բաղդատելով յայտ-
 նի կը տեսնուի . Վատթէոս Հաղորդութեան
 խորհրդոյն պատմութիւնը ըրած ժամանակը ,
 այսպէս կը գրէ . « Ալ մինչդեռ ուտէին նո-

քաւն Յիսուս Հայ օրհնեաց և երեկ և
 եւտ աշակերտացն և սսէ . Առէք կերայք այս
 է Վարժին իմ : Աւ առեալ Մաժակ գոհա
 ցաւ՝ եւտ նոցա և սսէ , Արքէք ՚ի դմանե
 ամենեքին : Օ՛ի սցգ է Արիւն իմ նորոյ ուխ
 տի , որ ՚ի վերայ բաղմաց հեղու ՚ի թողու
 թիւն մեղաց : Առկաս տարբեր կերպով
 մը կը խօսի՝ այս նիւթիս վրայօք . « Աւ ըն
 կալեալ Մաժակ գոհացաւ և սսէ . Առէք
 զայգ և բաժանեցէք ՚ի ձեզ . . . . : Աւ
 առեալ Հայ գոհացաւ երեկ և եւտ նոցա՝ և
 սսէ . Այս է Վարժին իմ որ վասն բաղմաց
 տուեալ . . . . : Այնպէս և զբաժանին
 յեւտ Միթրեացն աւ և սսէ . Այս բաժակ
 է նոր ուխտ իմով արեամբ վասն ձեր հեղ
 լոյ » : Ահա այս խօսքերուն մէջ եղած տար
 բերու թիւնը . Վասնթէս ըսաւ . « Ար վասն
 բաղմաց հեղու ՚ի թողու թիւն մեղաց » .
 Առկաս ըսաւ , « Այս բաժակ է նոր ուխտ
 իմով Արեամբ վասն ձեր հեղոյ » : Այսինքն
 ըսել կուղէ թէ՛ ո՞ սուրբ Առաքեալներս՝ եւ
 այժմ ձեզի նոր ճշմարիտ ուխտ մը պիտի
 հաստատեմ փոխանակ այն ստուերական ուխ
 տին գառնադեմութեան , որ իմ խաչելու
 թիւնս կը նշանակէր , Այս ուխտը իւր մէջ
 ճշմարտութիւն կը պարունակէ . չէ թէ իբ
 րև օրինակ մը և նշանակ մըն է հին օրինաց
 ուխտին պէս . հին օրինաց ուխտը գառնադե

նութիւնն և ուրիշ զոհարարութիւններն
 էին, որ խաչելու թեամբ արիւն թափելս կը
 նշանակէին. և Վաղարշակեաց արարողու-
 թիւնն ալ, այժմ և Վարմնոց և Արեանա ընդ-
 ակասկաւ Հայի և Վինւոց ձեռ տալս կը
 նշանակէր. բայց ես ձեռի նշանակներուն տեղ
 նշանակ և օրինակ չեմ տար, այլ ճշմարտա-
 պէս Արիւնա և Վարմինա, որ այժմ 'ի Խոր-
 հրրդեան ձեռի համար կը թափեմ, «Իմով
 արեամբ վասն ձեր հեղոց». և 'ի խաչին ա-
 մենեցուն և բաղմաց համար, «Վասն բաղ-
 մաց հեղու 'ի թողութիւն մեզաց»: Ասկից
 ուղիղ կը մակաբերուի, որ խորհրդականն ա-
 նարիւն Պատարագը՝ և արիւնաւ որ զենու մը
 'ի խաչին՝ ըստ էութեան մի և նոյն Պատա-
 րագ էր, որ հաստատեց. թէ և առջինին մէջ
 միայն չարչարանք մը պակաս է: Այս բանիս
 համար եկեղեցին Բրիտանի 'ի Խորհրդա-
 ակարի՝ Աւետարանչաց գործածած բառերը
 շատ զգուշութեամբ և հասուն Խորհրդով
 գործածեր է, «Առէք կերէք այս է Վարմին
 իմ, որ վասն ձեր և բաղմաց բաշխի 'ի բա-
 ւութիւն և 'ի թողութիւն մեզաց»: Վասն
 ձեր՝ սուրբ Նաւհասին գործածած բառն է,
 «և բաղմացը՝ Վասթեասինն է. և 'ի Խոր-
 հրրդակարիին նախադաս դրուած է «վասն
 ձերը»: Բանզի յառաջագոյն խորհրդաբար
 Պատարագեցաւ մասնաւորապէս Արկուստաւ

նից համար, և անոնց մեղաց թողու թիւն
 շնորհեց՝ իւր Վարմնոյ և Վրեան մատակա-
 րարու թեամբը, և ապա ՚ի Խաչին վասն բո-
 վանդակ աշխարհի: Վսկից լաւ հասկցուեցաւ
 սր մի և նոյն զօրու թիւնն ունին, վասնորոյ
 ինչպէս որ Խաչի պատարագին զոհ կրսուի,
 անպատճառ զոհ ըսելու է՝ անարիւն զեմանն
 համար ալ, թէպէտ և պատարագ կամ զոհ
 բառը, ներգործու թեամբ գործածուած չէ,
 բայց վերոյգրեալ սուրբ Վրոց իմաստներէն
 անխուսափելի կերպով մը կը մակարերուի
 Պատարագ բառին հարկաւորու թիւնը:

Յիրաւի սուրբ Վրոց մէջ « համագոյակից »
 բառն ալ ներգործու թեամբ գործածուած չէ
 Վրիտոսի վերայ, սակայն սրովհետեւ կերե-
 ւին սուրբ Վրոց խօսքերէն մի և նոյն հաւա-
 սարապատիւ իշխանու թիւն թագաւորու թիւն
 և էու թիւն ունե՛նալը Վրիտոսի Հօր Վա-
 տուծոյ հետ, վասնորոյ պէտք եղաւ որ՝ Վը-
 ռիտոսի եկեղեցին՝ որ անաչառ անսխալ թարգ-
 ման և մեկնիչ է սուրբ Վրոց՝ վէճը դադրե-
 ցընելու համար (որ Վրիտոսի պատճառաւ կը
 յուզվէր) ներգործու թեամբ Վրիտոսի հա-
 մար « համագոյակից » բառը գործածէ: Վ. յԺ-
 մեան աղանդաւորաց պէս Վրիտոս ալ կը հա-
 կառակէր, թէ սուրբ Վրոց մէջ « համագո-
 յակից » բառ չիկայ, որպէս զի անոնց վրայ
 իրեն խարդախու թիւնները բանեցնէ, սակայն

ճարք չիկրցաւ դանել Վրխատոսի եկեղեցին
 խորխորատի մէջ գլտորելուն . քանզի ըսաւ
 Տէրք, « և գրուեալք դժոխաց զՎ, ա մի յաղթա-
 հարկեացեն » :

Մհա՛ Պարոն. Հոգւոյն սրբոյ ընթերակայու-
 թիւնը որչափ որ օգնեց մեր ակարու թեանը՝ ըստ
 հայցուածոցդ դրեցի . փոքր ճաշակ մը տալով
 թէ բոլոր եկեղեցւոյ հաւատալիքները սուրբ
 Վրոց աղբիւրէն բզխած է և առաւել լու-
 սաւորուած իմաստալից բացատրութեամբ .
 փոքր ճաշակ տալ ըսի, որովհետեւ տակից ա-
 ւելի շատ վկայութիւններ կան խորհրդոյս
 նիւթոյն բացատրութեանը՝ ի սկզբանէ անտի
 եկեղեցւոյն Վրխատոսի մինչեւ ցայսօր, որ ե-
 կեղեցւոյ որդւոցը միաքերբ լուսաւորելու
 լաւ ծառայութիւն կրնեն, թէ ՚ի սուրբ Վը-
 րոց և թէ՛ ՚ի բացատրութեանց նախնի սրբա-
 զան Հարց . և անկարելի է դանտել անոնց մէջ
 Վալուինեանց նպատաւամտոց վկայութիւն մը .
 որովհետեւ Վուտեր և Վալուին միայն սկզբ-
 նաւորութիւն մ՝ ըրին սուրբ Աւետարանի բա-
 ցայայտ վկայութիւնները՝ որ կենարար Հա-
 ղորդութեան և սուրբ Պատարագի համար
 գրուած է, այլաբանական և տարբեր տար-
 բեր իմաստներով իմանալ բոլորովին անսիա-
 բան մէկզմէկու, և ըսել թէ եկեղեցին Վը-
 ռխատոսի սխալեր է և ուղիղ չէ հասկցեր ՚ի

Քրիստոսէ մինչեւ Առաքելք և Ապոստոլն և
Օսկանգլիս . որ է յայտնի չարախօսութիւն
Քրիստոսի խնամաւորութեանը և ամենակարօ
ղութեանը դէմ . քանզի ասկից կը հետեւի
թէ՛ ուղիղ չկրցաւ հաստատել Քրիստոս իւր
եկեղեցին՝ և չկարողացաւ կառավարել անար-
խալ գծի մը վրայ , և ՚ի զուր խոստացաւ իւր
ներկայութիւնը ըսելով , « Աս ընդ ձեզ եմ
դամենայն աւուրս մինչեւ ՚ի կատարած աշ-
խարհի » : Աւ յոչ ինչ պէտա խոստացաւ ա-
ռաքել զիւր համագոյակից փառակից սուրբ
Հոգին , ըսելով « Աս ընդ ձեզ բնակեացի և
ընդ ձեզ եղիցի ՚ի յաւիտեան » : Աւ արդ՝ ոչ
սպաքէն իւր հաստատելու եկեղեցին անար-
խալ պահելու խոստացաւ ըսելով « Շինեցից
զեկեղեցի իմ , և դրունք դժոխաց զԱս մի
յաղթահարեցեն » : Աթէ այս եկեղեցի բա-
ւր նիւթականը խնամաւք , թշնամիները զա-
նի կարողացան քայքայելու հիմնայատակ ը-
նելու . եթէ զինուորեալ եկեղեցւոյն անդոր-
րութիւնը խնամաւք , զանի վրդովեցին հալա-
ծեցին և ՚ի սուր սուսերի մաշեցին՝ առանց
յաղթահարել կարողանալու . այլ եկեղեցիին
հաւատքը պիտի խնամաւք հանդերձ հիմամբ
և շինուածով , որ առանց արատց մոլորու-
թեան անսխալ կը շարունակէ : Աւրեմն չու-
նիմք իրաւունք՝ Քրիստոսի հակառակ են ա-
նոնք ըսելու , որ Աւետարանական անուան

պատրուակաւ կեղծաւորեալ ճիշդ Աւետա-
 րանին հակառակը կուղեն հաստատելու բու-
 լորովին մարդկային իմաստութեան ապաւի-
 նելով: Արաւունք չունիմք արդեօք, և ոչ ա-
 պաքէն անժխտելի պարտականութիւն է ա-
 նոնց մտաց լուսաւորութեանը համար աղօ-
 թելու և նոյն կորուսեալ հոգիներուն զփրկ-
 կութիւն մաղթելու. որպէս զի Հոգին ա-
 ռատութեան երկնային՝ պարգեւաց ուղղե-
 ցոյց ըլլայ մոլորութենէ հեռացնելու ու
 ճշմարտութեան մէջ զանոնք հաստատելու.
 քանզի անոնց հոգիքն ալ մեզ նման՝ Աստու-
 ծոյ պատկերը ունին և մշտնջենաւոր փառաց
 արքայութեան Աստուծոյ ընդունակ են. յա-
 ւիտենականութեան մէջ անոնց Աստուածա-
 յին բարկութեան մատնուիլը սոսկալի բան
 է: Ահ, ի՞նչ աղետալից հարուած. այս բա-
 րեմաղթութեան պարտականութիւնը մաս-
 նաւոր անձի մը միայն չի վերաբերիր, այլ ա-
 մէն մէկ հաւատացեալ քրիստոնէի, թերևո՞
 գթայ Ամենողորմած երկնաւոր Փրկիչը՝ ու
 նոցին հոգւոց իւր փրկութիւնը շնորհէ.
 քանզի Նա միայն է միջնորդ փրկութեան և
 ընդհանուր ազատութեան ազգի մարդկան:

84059

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0115034

